

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2015

MARIE TOMSOVÁ

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Spolupráce SOU Lišov při integraci učňů se SVP do intaktní společnosti v rámci praktického vyučování

Vypracovala: Marie Tomsová
Vedoucí práce: PaedDr. Eva Suchánková, Ph.D.

České Budějovice 2015

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

15. března 2015

Marie Tomsová

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce PaedDr. Evě Suchánkové, Ph.D., za cenné rady a odborné vedení při zpracování bakalářské práce.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá spoluprací SOU Lišov při integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do intaktní společnosti v rámci praktického vyučování. Teoretická část pojednává o socializaci handicapovaných osob, o inkluzi a integraci, definuje speciální potřeby a jejich rozdělení. Nastihuje specifika zaměstnávání osob se speciálními vzdělávacími potřebami. Praktická část se věnuje šetření vzájemné spolupráce smluvních partnerů na praktickém vyučování se školou. Zaměřuje se na informovanost intaktních pracovníků a přístup k žákům se speciálními vzdělávacími potřebami v praxi.

Klíčová slova: žák se SVP¹, socializace handicapovaných osob, podmínky zaměstnávání osob se SVP, smluvní partneři, praktické vyučování

---

¹ SVP – speciální vzdělávací potřeby

ABSTRACT

The Bachelor thesis deals with the cooperation of vocational school Lišov with the integration of SEN² - apprentices into the intact society concerning the practical education. The theoretical part comments on the socialization of the disabled, their inclusion and the integration, it also defines and categorizes the special needs. The brief specifics of employing an individual with special education needs are provided. The practical part then aims to investigate the cooperation of contractors and school during the practical education. The main focus is placed on the knowledge of intact employees and the real approach to the students with SEN.

Key words: SEN – student, socialization of the disabled, conditions for employing an individual with SEN, contractors, practical education

---

² SEN - special education needs

OBSAH

ÚVOD	9
1. Socializace osob se speciálními vzdělávacími potřebami.....	10
1.1 Proces socializace	10
1.2 Činitelé ovlivňující socializaci	11
1.3 Socializace handicapovaných	12
2. Integrace – inkluze.....	13
2.1 Národní plán vyrovnávání příležitostí pro občany se zdravotním postižením	13
2.2 Integrace	15
2.3 Inkluze	17
2.4 Národní akční plán inkluzivního vzdělávání.....	19
3. Vzdělávání osob se speciálními vzdělávacími potřebami.....	19
3.1 Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami.....	20
3.2 Poradenství ve výchově a vzdělávání	21
3.3 Formy vzdělávání	21
3.4 Individuální vzdělávací plán	22
4. Klasifikace osob se speciálními vzdělávacími potřebami	23
4.1 Žák s mentálním postižením	23
4.2 Žák s tělesným postižením a zdravotním oslabením	25
4.3 Žák se zrakovým postižením	26
4.4 Žák se sluchovým postižením	28
4.5 Žák s narušenou komunikační schopností	29
4.6 Žák se specifickými poruchami učení a chování	31
4.7 Žák s poruchami chování	32
5. Specifika zaměstnávání osob se speciálními vzdělávacími potřebami	34
5.1 Volba profesní orientace	35

5.2 Občan se znevýhodněním či postižením na trhu práce.....	35
5.3 Pracovní uplatnění osob se znevýhodněním či postižením.....	37
6. Úvod do praktické části	39
6.1 Cíl práce.....	39
6.2 Techniky sběru dat.....	40
7. Popis šetřeného souboru	41
7.1 Střední odborné učiliště Lišov.....	41
7.2 Smluvní partneři školy	43
8. Analýza dat a interpretace výsledků	45
8.1 Rozhovor	45
8.2 Dotazníkové šetření – 1 část.....	52
8.3 Dotazníkové šetření – 2 část.....	58
9. Vyhodnocení výsledků.....	61
9.1 Výsledky šetření	61
9.2 Doporučení pro praxi	63
ZÁVĚR.....	64
SHRNUTÍ.....	66
Seznam literatury.....	67
Seznam tabulek.....	70
Seznam grafů	71
Přílohy	72

ÚVOD

Při výběru bakalářské práce jsem vycházela ze svých zkušeností s žáky se speciálně vzdělávacími potřebami a jejich zařazením do společnosti po ukončení učiliště. Střední odborné učiliště Lišov vzdělává žáky v oborech vzdělání E, které jsou zaměřené na odbornou přípravu žáků se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním.

V současné době je problematika pracovního uplatnění absolventů se SVP a jejich přechod ze sféry vzdělávání do sféry zaměstnání velmi aktuální. První vstup na trh práce může výrazně ovlivnit jejich celoživotní pracovní uplatnění a může eliminovat hrozbu nezaměstnanosti vyplývající z jejich zdravotního nebo sociálního znevýhodnění. Hledání vhodného pracovního uplatnění pro osoby se speciálními vzdělávacími potřebami, především u lehčích typů postižení, se zaměřuje na nutnost výdělku a schopnost ekonomické soběstačnosti.

Při vzdělávání těchto žáků je velmi důležitá nejen spolupráce s rodiči žáků, ale také se smluvními partnery, kde tito žáci vykonávají odborný výcvik. Přicházejí zde do běžného pracovního procesu, pracují s intaktními zaměstnanci a vytváří si nové vazby a kontakty. Setkávají se s realitou pracovního prostředí, pracovní morálkou a mohou si tak ověřit své schopnosti a dovednosti potřebné pro budoucí kvalitní život. Na škole je, aby těmto žákům byla co nejvíce nápomocna při přípravě na budoucí povolání a aby volila takové metody a formy práce, které budou přínosné ve vzdělávání osob se speciálními vzdělávacími potřebami.

Cílem bakalářské práce je zjistit, jak jsou v rámci praktického inkluzivního vyučování žáků s postižením naplňovány jejich speciální vzdělávací potřeby. Práce je rozdělena na dvě části. V teoretické části pojednávám o socializaci handicapovaných osob, definuji speciální potřeby žáků s diagnostikovaným postižením. V praktické části pomocí dotazníkové metody a rozhovoru zjistím informovanost intaktních pracovníků o speciálním přístupu k handicapovaným lidem a jeho realizaci v praxi.

Teoretická část

---

1. Socializace osob se speciálními vzdělávacími potřebami

V běžném životě se setkáváme s jedinci, kteří se odlišují nějakým způsobem od většiny. Tito lidé jsou přirozenou součástí naší společnosti. Mohou to být např. veřejně známé osobnosti z oblasti kultury a sportu, politici a lidé, kde jejich popularita pramení z výjimečných výkonů. Na tyto skutečnosti jsme zvyklí a vnímáme je jako běžnou součást našeho života. Nápodobně by tomu mělo být také v situacích, setkáme-li se s lidmi se zdravotním znevýhodněním či postižením. I oni jsou přirozenou součástí naší společnosti a měli bychom je vnímat, jako každého jiného člověka. Pokud se dokážeme s tímto postojem identifikovat, je až druhořadé, zda se jedná o populární osobnost, nebo o člověka se zdravotním znevýhodněním či postižením (Jankovský, 2006). Všichni lidé, ať intaktní či nějak znevýhodnění mají právo naplňovat své myšlenky v procesu socializace, zapojit se do společnosti a žít kvalitní život.

1.1 Proces socializace

S výkladem tohoto pojmu se setkáme v různých podobách, mají však jedno společné, pochází z latinského *socialis* neboli družný, spojenecký, polidštěný. Proces, kterým se jedinec začleňuje do sociální skupiny, osvojuje si normy ve skupině, její hodnoty, učí se sociálním rolím, dovednostem a schopnostem se nazývá socializace. Těžiště procesu leží v dětství a mládí a jeho výsledkem je vytvoření sociálního Já, sociální identity. Na konci mládí se odehrává socializace v povolání, lze ji označit jako začleňování do nové skupiny, takže trvá po celý život (Jandourek, 2001).

Socializace je proces postupného začleňování člověka do společnosti, začíná uvědomováním si svého místa ve světě a končí plnohodnotným fungováním ve společnosti dospělých. Jde o proces celoživotní. Socializace člověka vede k osvojení širokého kulturního bohatství, sociálních dovedností a postojů, jež se uplatňují ve styku s ostatními lidmi. Osobnost si vytváří hodnotovou orientaci a společenské normy.

Na socializaci se podílí řada institucí a uskutečňuje se prostřednictvím mezilidských vztahů (Buriánek, 2003).

Jandourek (2009, s. 227) ještě dodává: „*Proces socializace je začleňování jedince do skupiny. Dítě nejdříve komunikuje se svými rodiči a učí se jednoduchá slova, později si osvojuje další pravidla chování. Příkladem rodičů, hraním her s vrstevníky a školní docházkou se dítě učí jednání, které od něj společnost očekává. Hovoříme o tom, že si během tohoto procesu osvojuje normy, hodnoty a sociální role.*“ Můžeme říci, že na průběh socializace člověka do společnosti působí několik činitelů, podnětů, které ji ovlivňují a to vede k vytvoření vlastního a jedinečného Já každého z nás.

1.2 Činitelé ovlivňující socializaci

Socializace může mít podobu **záměrného** působení, jde tu o výchovu, cílevědomý proces utváření žádoucích kvalit osobnosti. Uplatňují se různé formy sociálního chování, např. nápodoba, identifikace a zpevňování. Jedná se o cílené úsilí, zejména rodičů a vychovatelů ovlivňující budoucí smýšlení a začlenění dítěte v rámci výchovy a vyučování. Socializační podněty mohou mít podobu **nezáměrného** působení, jedinec je ovlivňován bez předchozího úmyslu, např. rodiči, učiteli. Dítě v neformálních situacích pozoruje sociální model a v budoucnu se bude chovat podobně. Mezi nezáměrné socializační podněty můžeme zahrnout filmy, knihy, reklamy, internet, avšak jejich působení může být navzájem protichůdné (Buriánek, 2003).

Základními socializačními činiteli stále přetrvává působení rodiny, školy, vrstevnických skupin a masmédií. Nejdůležitější roli zastává **rodina**, která se v moderní společnosti skládá z matky, otce a sourozenců. Ti všichni se podílejí na výchově, avšak v raném věku dítěte je nejdůležitější osobou matka. Dítě pozoruje projevy chování svých rodičů a blízkých lidí ze svého okolí, přijímá tak modely sociálního chování. **Škola** předává dětem hlubší vědomosti, snaží se rozvíjet osobnost jednotlivce, seznamuje s normami a pravidly, poskytuje vzory chování dané kultury. Se školou souvisí navázání vztahů s **vrstevníky** nebo kamarády, které jsou pro dítě nesmírně důležité. Mohou však zastávat odlišné hodnoty a normy, které byly dětem vštěpovány v rodině. V moderní společnosti stále více ovlivňují **masmédiá** náš pohled na společnost, na svět v procesu socializace. Prostřednictvím televize, internetu, novin, knih, časopisů ovlivňují média hodnoty, postoje, názory

a chování velkého množství lidí. Záleží na jedinci, rodině, škole a společnosti do jaké míry se necháme ovlivnit výdobytky moderního světa.

Velmi důležitá je socializace anticipující a genderová. **Anticipující** socializace spočívá v přebírání postojů, norem a hodnot nějaké skupiny jedincem, který by se chtěl stát jejím členem, ale ještě jím není., např. učitelé, úředníci, politici... Při **genderové** socializaci se jedinec učí pohlížet sám na sebe jako na muže nebo ženu a je spojován s mužskými či ženskými rolemi (Jandourek, 2001).

1.3 Socializace handicapovaných³

Nejen člověk zdravý, intaktní, ale i jakkoli postižený, znevýhodněný, může realizovat své životní potřeby a schopnosti v procesu socializace. Člověk se stává jedincem společenským v procesu sociálního učení.

Životní potřeby člověka Renotiérová (2006) dělí do 3 skupin:

- potřeby **biologické** (potřeba příjmu, vyměšování a aktivity),
- potřeby **psychologické** (potřeba objevovat a porozumět, uplatnit v životě svoji jedinečnost, rozvíjet se a stále tvořit),
- potřeby **sociální** (někam patřit, chovat vůči sobě samému kladné postoje, srovnávat se s ostatními a spolupracovat).

Dále uvádí, že realizace potřeb v životě jedinců znevýhodněných může být přizpůsobena, nějak upravena, mít specifický charakter. Naplňování potřeb nesmí být omezováno handicapem, postižením. Potřeby handicapovaného člověka by měli vycházet z individuálních schopností a plně směřovat k danému cíli tak, aby došlo k nejlepšímu začlenění do pracovního a společenského prostředí.

Začleňování handicapovaných má svá specifika, která jsou dána druhem a stupněm postižení v určitém věku. První obtíže se vyskytují v rodině, kdy rodiče těžko přijímají postižení svého dítěte. Následuje nástup dítěte do školy a začleňování mezi vrstevníky, což přináší mnoho otázek pro všechny aktéry procesu a celou společnost. V pozdějších letech přijímá člověk nové hodnoty a normy, typické pro dospělost, můžeme mluvit o resocializaci, a to opětovném zařazení do společnosti.

---

³ Handicapovaných – znevýhodněných, omezujících a ztěžujících

Čtyři stupně socializace, podle úspěšnosti jedinců.

Integrace vyjadřuje nejvyšší stupeň začlenění do společnosti, začlenění je bezproblémové, úspěšné. Jedinec se pohybuje ve společnosti samostatně a nezávisle na pomoci.

Adaptace vyjadřuje poměrně úspěšné začlenění do společnosti, ta musí jedinci vytvořit speciální podmínky, aby se mohl pohybovat samostatně.

Utilita vyjadřuje začlenění jedince do společnosti, za předpokladu celoživotní ochrany a individuálně zaměřené pomoci.

Inferiorita vyjadřuje celoživotní pomoc a ochranu nad jedincem, který je neschopen pracovního a společenského začlenění. Vyznačuje se nesamostatností a vyžaduje pomoc jiných lidí (Renotírová, 2005).

Podle úspěšnosti jedinců je nejvyšším stupněm socializace člověka se speciálními vzdělávacími potřebami integrace. Jedná se o přirozené a nenásilné začleňování lidí se SVP do společnosti související s vyrovnáním příležitostí majority (intaktní populace) a minority (lidí s postižením) ve všech oblastech vzájemného soužití (Jankovský, 2006).

2. Integrace – inkluze

Pojmy integrace a inkluze se v poslední době stávají velmi diskutovanými, neboť veřejnost si není zcela jistá o rozdílech, či propojenosti těchto pojmů. Cílem této kapitoly je vymezit soudobé postoje k termínům v aktuální odborné literatuře.

2.1 Národní plán vyrovnávání příležitostí pro občany se zdravotním postižením

Základy postupného začleňování dětí s postižením do běžných škol byly položeny na začátku 90. let. Mezníkem se stalo přijetí vyhlášky o základních školách v roce 1991, která poprvé otevřeně zmínila možnost začleňování dětí s postižením do běžných škol. Mezi další mezinárodní a národní dokumenty, které hovoří o formách vzdělávání pro děti a žáky se zdravotním postižením patří dokument OSN⁴ Standardní pravidla vyrovnání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením a jejich aplikaci – Národní plán vyrovnání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením. Standardní pravidla byla schválena

---

⁴ OSN Organizace spojených národů

Valným shromážděním OSN dne 20. 12. 1993. Tato pravidla nemají platnost mezinárodního práva, ale pro státy světového společenství představují morální a politické závazky, mohou se stát normou mezinárodního práva obyčejového. 14. dubna 1998 byl usnesením vlády ČR č. 256 přijat Národní plán vyrovnávání příležitostí pro občany se zdravotním postižením v České republice (Renotírová, Michalík, 2006).

Problematicke vzdělávání v Národním plánu se věnuje kapitola šestá. Zabývá se poradenstvím občanů se zdravotním postižením, jejich rodinám a zákonným zástupcům při začlenění do života společnosti a při řešení osobních problémů a krizí, vyplývajících ze zdravotního postižení jejich nebo jejich dítěte.

Poradenství v České republice zajišťují:

- pracoviště rané péče,
- instituce pedagogicko-psychologického poradenství (např. státní i soukromá speciálně pedagogická centra, pedagogicko-psychologické poradny atd.),
- centra léčebné rehabilitace,
- občanská sdružení zdravotně postižených.

Národní plán se dále zabývá školstvím a přípravou na povolání. Tato kapitola vymezuje osm cílů opatření základního, středoškolského, vysokoškolského a celoživotního vzdělávání osob se zdravotním postižením. Jednou z důležitých částí Národního plánu, která následně souvisí se vzděláváním, jsou opatření v rámci zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Opatření se týkají legislativy a finanční podpory (Národní plán vyrovnávání příležitostí pro občany se zdravotním postižením v České republice, 1998).

Mluvíme-li o vyrovnávání příležitostí pro občany se zdravotním postižením, musíme také říci, že mezi základní práva **každého dítěte** v naší společnosti patří právo na vzdělávání zakotvené v Úmluvě o právech dítěte (Úmluva o právech dítěte, článek 28, 1989). Posledním vydaným dokumentem je Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením pro období 2010 - 2014.

2.2 Integrace

Vymežit přesný postoj k termínům integrace – inkluze není jednoduché, dokládá to Jankovský (2006, s. 13), který říká: „*Integrace se stala doslova znamením doby a pronikla do všech oblastí mezilidské interakce. Při integraci nejde o pouhé vyrovnávání příležitostí pro handicapované, ale úspěšnost začleňování jedinců s postižením do společnosti je závislá také na postoji každého z nás, na tom, jak jsme schopni tento proces akceptovat a identifikovat se s ním. Pak ovšem hovoříme spíše o inkluzi, která by měla být součástí našeho hodnotového systému a stát se tak osobním přesvědčením každého člověka.*“

Integrace je proces nenásilného a přirozeného začleňování jedince do společnosti, který úzce souvisí s vývojem a zráním naší vlastní osobnosti, tedy s její integritou. Souvisí s vyrovnáváním příležitostí majority (intaktních jedinců) a minority (lidí s postižením) ve všech oblastech vzájemného soužití. Pojem integrace je postupně nahrazován výstižnějším pojmem inkluze, který uvádí, že jde o rovnoprávný vztah mezi majoritou a minoritou, tedy úplným začleněním (Jankovský, 2006).

V současné době zdařilé integraci předchází celý soubor podmínek, bez nichž je nezodpovědné dítě s handicapem do běžné školy přijmout. Nejen samotné dítě, ale i rodina a škola musí být připraveni po všech stránkách. Škola i třída musí být žákovi dostupná bez nadměrné participace okolí s dobrým materiálním vybavením. Velice záleží na učiteli, jeho dovednosti připravit spolužáky na bezproblémové přijetí postiženého dítěte (Vítková, 2004).

Další názor se vyslovuje k jednoznačné integraci dětí se SVP do většinové, zdravé populace. Zapojení handicapovaného žáka do běžné školy je s ohledem na potřeby a zájmy všech, žáků intaktních i znevýhodněných, rodičů i školy. Pro integraci musí být vytvořeny podmínky, a to ekonomické, psychosociální, právní i politické. Ekonomické podmínky jsou vázány na ekonomickou situaci státu (finanční prostředky na úpravu interiéru školy, speciální pomůcky, úprava počtu žáků ve třídě). Podmínky psychosociální jsou velmi složité, můžeme sem zařadit překonávání předsudků a stereotypů v hodnocení handicapovaných, samotné handicapované nevmanipulovat do role bezmocných, ale umožnit jim se co nejvíce zapojit do normálního života. Podmínky právní a politické souvisí s legislativní ochranou lidí se SVP. Školní integrace může být úplná, kdy je žák

zařazen do běžné školy bez větších omezení, je náročnější na odborné vedení a prostředky speciálně pedagogické podpory. Nebo částečná, kdy jsou zřizovány specializované třídy v běžné škole, kde působí speciální pedagog a kontakt s intaktními žáky není omezen. Přínosem integrace pro žáky intaktní je, že dochází k pochopení jiného stavu normality, než je ta jejich, vede je k ohleduplnosti a samostatnosti. Handicapovaní žáci mají možnost socializace v intaktním prostředí.

Podmínky úspěšné integrace:

- přání a souhlas rodičů handicapovaného dítěte, vyšší nároky na spolupráci se školou a domácí přípravu, pochopení nezdarů a selhání,
- souhlas rodičů intaktních dětí a objasnění situace třídnímu kolektivu,
- souhlas učitele, neboť integrace žáka se SVP nese vyšší nároky na odbornost a lidský přístup, empatie vůči handicapovanému, pedagogické a psychologické znalosti,
- handicapovanému musí být poskytnuta speciální péče (učební pomůcky, pracovní místo ve třídě, poradenská činnost, asistent pedagoga...),
- integrace handicapovaného nesmí ohrozit vzdělávání intaktních žáků, a musí být vnímána jako dvoustranný proces (Novotná, Kremličková, 1997),
- s těmito podmínkami plně souhlasí a ještě přidává souhlas ředitele dané školy a doporučení příslušného poradenského pracoviště (Pipeková, 2006).

Pipeková (2006, s. 15) dále říká, že: *„Úkolem současné společnosti je uznávat rovnost šancí a vytvořit prostředí vzájemného porozumění a akceptace mezi lidmi s postižením a bez postižení. Jedním ze základních práv všech dětí, tedy i dětí a žáků s postižením, je jejich právo na vzdělání. To by mělo probíhat, při odpovídajícím zajištění jejich speciálně vzdělávacích potřeb, v co možná největší míře společně s jejich vrstevníky ve spádové škole podle místa bydliště.“*

V současné době stále ještě ve společenském vědomí přetrvávají návyky z dřívějších desetiletí, ale díky iniciativě rodičů dětí se SVP a probíhající školské integraci se zejména u dospívající generace setkáváme s přirozeným vztahem ke zdravotně a sociálně znevýhodněným, jejich potřebám i odlišnostem (Michalík, 2001).

2.3 Inkluze

Většina současných autorů je přesvědčena, že integrace představuje reformu ve vzdělávání. A právě pro to, dochází ke změně pojmu integrace směrem k pojmu inkluze. Termín „inkluze“, je proti termínu „integrace“ chápán v širším významovém i aplikačním smyslu (Vítková, 2004).

Proč je inkluzivní vzdělávání vhodnější?

Inkluzivní vzdělávání nabízí odpovídající vyučování všem dětem bez ohledu na jejich individuální rozdíly. Obhájci lidských práv zastávají názor, že „inkluze je právo“. Uvádějí, že umístění dětí do odděleného prostředí má deprivativní důsledky, děti nemají stejné příležitosti. Poukazují na to, že pokud se společnost snaží přijmout a začlenit lidi s postižením, můžeme mluvit o rovnosti. Je třeba, aby intaktní děti byly vedeny k porozumění, toleranci a vnímání hodnot. Učební látka běžných škol je bohatší a různorodější, a proto by měla být zpřístupněna všem dětem. Předpokládá se, že učitelé jsou schopni v běžných školách učit žáky s různými schopnostmi bez speciálního vzdělání. Zjistí-li škola, že žáci se speciálními vzdělávacími potřebami se v ní cítí dobře, má se za to, že ve škole jsou spokojené i ostatní děti.

Základní pravidla inkluzivního vzdělávání říkají, že by měl převládat laskavý přístup ke všem dětem, měli by se udržovat kvalitní vztahy mezi učitelem a žákem, učitel by měl s žáky pracovat srdcem a duší a měl by se těšit z viditelných výsledků. Měl by být stanoven jiný hodnotový systém, založený na týmové práci a akceptování odlišnosti ve výkonech při dostatečné motivaci. Všechny děti by se měly účastnit všech aktivit a v případě nutnosti by se dítěti mělo dostat podpory nejen od učitelů, ale i od spolužáků. Dítě by mělo o inkluzi rozhodnout samo, za podpory rodičů a inkluzivní vzdělávání by mělo být ze strany politických činitelů adekvátně financováno (Lebeer, 2006).

Jiný výklad říká, že inkluze je nikdy nekončící proces, ve kterém se lidé s postižením mohou aktivně účastnit společenského života, stejně jako lidé bez postižení. Osoby s postižením jsou v inkluzivním přístupu zapojovány do všech běžných činností jako lidé bez postižení. Neměli by být při inkluzi využívány žádné speciální prostředky a postupy, pouze v situacích, kdy je to nezbytně nutné. Zásadní posun od integrace k inkluzi spočívá

v tom, že při integraci jsou používány speciální prostředky k zapojení osob s postižením do běžného života (Slowík, 2007).

Můžeme ještě říci, že inkluze je zapojování, nevylučování handicapovaných z hlavního proudu společenských procesů. Tato skutečnost umožňuje postavit člověka do příznivějšího světla. Jinakost nemusí být prezentována pouze negativními hodnotami a vlastnostmi, může označovat hodnoty a vlastnosti pozitivní. Odchylka otvírá pro handicapovaného nové pozitivnější možnosti, patří k velké oblasti specifických podmínek života lidí, které řadíme ke skupinám osob tvořících poměrně velmi početnou společenskou vrstvu handicapovaných. Ta se od intaktní společnosti odlišuje různorodými specifickými vlastnostmi, schopnostmi a příznaky, ale naprostou většinou schopností a vlastností se neodlišuje (Valenta, 2003).

Inkluzivní vzdělávání je závislé na zkušenostech, přístupech, očekáváních učitelů a jejich konkrétní činnosti ve třídě. Učitel je ten, který zavádí inkluzivní výuku do běžné praxe v různých formách. V soudobých odborných textech se inkluzivní vzdělávání stále prezentuje jako rozšířená integrace, vzhledem k tomu, že v českém prostředí se inkluzivní přístupy vyskytují relativně krátkou dobu a nejsou legislativně podchyceny. Legislativa stále neumožňuje zřídit funkci asistenta pro více jedinců. Je zapotřebí přizpůsobit školské zařízení žákům se speciálními vzdělávacími potřebami tak, abychom maximálně naplnili jejich speciální vzdělávací potřeby. Při inkludování/integrovaní žáků, pracujeme s dokumentací, která vychází z integrativní teorie.

Inkluzivní vzdělávání by mělo být přínosné jak pro žáky s postižením, tak pro žáky intaktní. Intaktní žáci při spolupráci s handicapovanými získávají sociální kompetence a zmírňují se nebo odstraňují jejich předsudky. Žáci s postižením nemají pocit odloučení od majoritní skupiny. Zavádění do praxe realizace inkluzivního vzdělávání do majoritního edukačního proudu omezují praktické, materiální a personální podmínky. Znamená to také, že stoprocentní realizace inkluzivního vzdělávání by bez materiálního zajištění mohla negativně ovlivnit edukaci intaktních žáků. Nedostatek financí nedovoluje školám zatím zřídit funkci speciálního pedagoga, který by na škole zastával pedagogická zařízení. Pokud škola není schopná uspokojit veškeré potřeby žáka, hovoříme stále o integraci, inkluze je brána jako budoucí cíl českého školství (Zilcher, 2013).

2.4 Národní akční plán inkluzivního vzdělávání

V roce 2010 byl vládou ČR přijat Národní akční plán inkluzivního vzdělávání, který má pomoci českému školství k zajištění rovného přístupu všech osob ke vzdělávání. Základním cílem je zvýšit míru inkluzivního pojetí vzdělávání v českém vzdělávacím systému. Konečným cílem je úspěšná integrace jedinců s postižením či znevýhodněním do společnosti. Tento plán ovlivní nejen žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, ale také všechny aktéry vzdělávacího procesu.

NAPIV⁵ se zaměřuje v přípravné fázi na řízení a koordinaci inkluzivního vzdělávání, legislativní dokumenty vzdělávání, inkluzivní podporu v oblasti předškolního, primárního, sekundárního a terciárního vzdělávání, na přípravu pedagogických pracovníků a jejich další vzdělávání, na diagnostiku a poradenství, na výzkum a evaluaci. V další fázi se předpokládá maximální rozvoj inkluzivního vzdělávání ve všech stupních školského systému (Národní akční plán inkluzivního vzdělávání, 2010).

3. Vzdělávání osob se speciálními vzdělávacími potřebami

V současné době se používá termín žák se speciálními vzdělávacími potřebami a v běžných školách je žákům věnována speciálně pedagogická podpora. Vzdělávání těchto žáků nezačíná až jejich vstupem do školského systému, ale je mimořádně důležité začít co nejdříve s intenzivní speciální péčí, která může výrazně eliminovat budoucí vývoj dítěte. V okamžiku, kdy je zjištěna vada nebo porucha u dítěte by měla rodina dostat komplex služeb, který patří do oblasti **rané péče**, poskytovaný středisky rané péče.

Tyto služby zahrnují informace a nabídku na zprostředkování odborné a poradenské pomoci, jako např. speciálního pedagoga, psychologa, sociálního pracovníka. Raná péče může přetrvávat až do začátku školní docházky (Slowík, 2007). Při plnění školní docházky zajišťují poradenskou činnost výchovní poradci, školní psychologové a speciální pedagogové. Dítě, žák se SVP bývá v péči poradenských zařízení, o kterých se ještě zmíníme.

---

⁵ NAPIV – Národní akční plán inkluzivního vzdělávání

3.1 Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami

Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami upravuje Školský zákon č. 561/2004 Sb. v § 16, který říká, že dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami je osoba se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním.

Zdravotním postižením je pro účely tohoto zákona mentální, tělesné, zrakové nebo sluchové postižení, vady řeči, souběžné postižení více vadami, autismus a vývojové poruchy učení nebo chování.

Zdravotním znevýhodněním je pro účely tohoto zákona zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc nebo lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení a chování, které vyžadují zohlednění při vzdělávání.

Sociálním znevýhodněním je pro účely tohoto zákona rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy, nařízená ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova, postavení azylanta, osoby požívající doplňkové ochrany a účastníka řízení o udělení mezinárodní ochrany na území České republiky podle zvláštního právního předpisu.

Při hodnocení žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami se přihlíží k povaze postižení nebo znevýhodnění (Školský zákon č. 561/2004 Sb. v § 16 a novela zákona č. 472/2011 Sb.).

Detaily týkající se vzdělávání dětí, žáků a studentů se SVP upravuje vyhláška MŠMT ČR č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných a novela této vyhlášky č. 147/2011 Sb. Speciální vzdělávání se poskytuje žákům, u kterých byly speciálně vzdělávací potřeby zjištěny na základě speciálně pedagogického, popřípadě psychologického vyšetření školským poradenským zařízením. Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na **podpůrná a vyrovnávací opatření**, kterými se rozumí, využití kompenzačních, rehabilitačních a učebních pomůcek, speciálních pomůcek a didaktických materiálů, poskytování pedagogicko-psychologických služeb, zajištění služeb asistenta pedagoga, snížení počtu žáků ve třídě a vypracování individuálního vzdělávacího plánu. Forma a obsah speciálního vzdělávání žáka a míra podpůrných opatření se stanoví podle

rozsahu speciálních vzdělávacích potřeb žáka na doporučení poradenského zařízení (vyhláška MŠMT ČR č. 73/2005 Sb. a č. 147/2011 Sb.).

3.2 Poradenství ve výchově a vzdělávání

Výchova dítěte se SVP s sebou nese řadu specifických problémů a otázek. K tomuto účelu jsou zřízena školská poradenská zařízení, která pomáhají řešit problémy dětem, žákům, studentům, zákonným zástupcům, učitelům, vychovatelům, školám a školským zařízením.

Typy poradenských zařízení jsou:

- pedagogicko-psychologická poradna,
- speciálně pedagogické centrum.

Poradenská zařízení poskytují pedagogicko-psychologické a speciálně pedagogické poradenství, zjišťují pedagogicko-psychologickou připravenost žáků na povinnou školní docházku a vydávají o ní odborný posudek, poskytují metodickou podporu škole, zajišťují prevenci sociálně patologických jevů, pomáhají při zpracování individuálních vzdělávacích programů, dávají vyjádření pro zřízení asistenta pedagoga a podobně (vyhláška MŠMT ČR č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních).

3.3 Formy vzdělávání

Individuální integrace v běžné škole, nebo v případech hodných zvláštního zřetele ve speciální škole určené pro žáky s jiným druhem zdravotního postižení. Při výběru vzdělávací cesty žáka je vždy rozhodující vyjádření rodičů. Integrovaní žáci jsou zpravidla vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu.

Skupinová integrace ve třídě, oddělení nebo studijní skupině zřízené pro žáky se zdravotním postižením v běžné škole nebo ve speciální škole určené pro žáky s jiným druhem zdravotního postižení. Při skupinové integraci se žáci mohou v některých vyučovacích předmětech vzdělávat společně s ostatními žáky školy a v rámci svých možností jsou zapojeni do všech aktivit mimo vyučování.

Žák se zdravotním znevýhodněním se výjimečně a pouze po dobu nezbytně nutnou pro vyrovnání jeho znevýhodnění může vzdělávat v základní škole nebo třídě základní školy

pro žáky se zdravotním postižením. Žák se jinak vzdělává v běžné škole (vyhláška MŠMT ČR č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných).

3.4 Individuální vzdělávací plán

IVP⁶ vychází ze školního vzdělávacího programu příslušné školy, speciálně pedagogického nebo psychologického vyšetření, doporučení praktického nebo odborného lékaře dítěte a vyjádření zákonného zástupce žáka nebo zletilého žáka. Vypracovává se ve spolupráci se školským poradenským zařízením a zákonným zástupcem žáka nebo zletilým žákem před nástupem žáka do školy nebo po zjištění speciálních vzdělávacích potřeb žáka. IVP může být doplňován a upravován v průběhu celého školního roku, odpovídá za něj ředitel školy. Školské poradenské zařízení provádí kontrolu dodržování IVP.

IVP obsahuje vyjádření o poskytování individuální speciálně pedagogické péči žákovi, cíle vzdělávání, obsah a rozvržení učiva, metody a postupy vzdělávání, způsoby hodnocení, vyjádření potřeby dalšího pedagogického pracovníka – **asistenta pedagoga**, seznam kompenzačních, rehabilitačních a učebních pomůcek, jméno pracovníka poradenského zařízení určeného pro spolupráci se školou, finanční prostředky pro žáka a závěry vyšetření poradenského zařízení.

Mezi hlavní činnosti asistenta pedagoga patří pomoc pedagogickým pracovníkům při výchově a vzdělávání, žákům při výuce a přípravě na výuku, při začlenění se do školního prostředí, pomoc při komunikaci s ostatními žáky a jejich zákonnými zástupci, pomoc žákům s těžkým zdravotním postižením při sebeobsluze a pohybu během vyučování a při akcích pořádaných školou (vyhláška MŠMT ČR č. 73/2005 Sb. a č. 147/2011 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se SVP a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných).

---

⁶ IVP – Individuální vzdělávací plán

4. Klasifikace osob se speciálními vzdělávacími potřebami

Osoby se speciálními vzdělávacími potřebami rozlišujeme podle dominantního postižení či znevýhodnění na osoby s mentálním postižením a jiným typem duševní poruchy, osoby s tělesným postižením, chronickým a dlouhodobým onemocněním, osoby s narušenou komunikační schopností, osoby se sluchovým postižením, osoby se zrakovým postižením, osoby s poruchami chování, osoby se specifickými poruchami učení a chování (Pipeková, 2006). Podle druhu postižení či znevýhodnění vyžadují jednotlivé kategorie dětí i dospělých specifické formy výchovy, vzdělávání a pomoci při začleňování do společnosti.

4.1 Žák s mentálním postižením

Mentální retardace postihuje nejenom psychické (mentální) schopnosti, ale celou lidskou osobnost ve všech jejích složkách. Má vliv na vývoj a úroveň rozumových schopností, emocí, komunikačních schopností, sociálních vztahů, společenského a pracovního uplatnění. U dětí se můžeme setkat jednak s pojmem mentální retardace, který je vztahován na vrozený mentální deficit, tak s pojmem demence, kdy ke snížení mentálních schopností dochází v důsledku úrazu nebo závažné nemoci v průběhu života.

Příčiny vzniku mentální retardace jsou v organickém nebo funkčním poškození mozku, vyvolané genetickými poruchami (Downův syndrom), metabolickými poruchami (fenylketonurie), intoxikací (fetální alkoholový syndrom), následkem traumat (hypoxie) nebo následkem úrazů hlavy či nemocí aj (Slowík, 2007). Sociálně podmíněná mentální retardace nejčastěji vzniká nedostatečnou stimulací prostředí dítěte, dítě je zanedbané, nedostává se mu potřebné pozornosti a výchovy. Nejedná se však o stav trvalý, při změně nepodnětného prostředí může dojít ke zlepšení (Vítková, 2004).

Symptomy mentální retardace je možné identifikovat v průběhu psychomotorického vývoje dítěte, vývoje myšlení a řeči. Podle Sterna (1871 – 1938) měříme rozumovou inteligenci IQ⁷ jako poměr mentálního a fyzického věku. Pro výpočet IQ platí vzorec:

$$IQ = \frac{\text{mentální věk}}{\text{chronologický věk}} \times 100$$

Vysvětlení na příkladu: pokud rozumové výkony člověka odpovídají věku devítiletého dítěte a přesto je mu ve skutečnosti 18 let, bude jeho IQ dosahovat hodnoty 50.

---

⁷ IQ – inteligenční kvocient

Mezinárodní klasifikace nemocí, postižení a handicapů, MKN-10, WHO, 2006

Lehká mentální retardace (F70), IQ 50-69

Projevuje se obtížemi v učení, většina osob je schopna v dospělosti se začlenit do společnosti, pracovat a navazovat sociální vztahy.

Středně těžká mentální retardace (F71), IQ 35-49

Projevuje se opožděným vývojem v dětství, většina osob je schopna dosáhnout určitého stupně nezávislosti a samostatnosti v sebeobsluze, získat přiměřené vzdělání. V dospělosti potřebují tito jedinci podporu od společnosti.

Těžká mentální retardace (F72), IQ 20-34

Projevuje se potřebou soustavné pomoci a podpory, značná pohybová neobratnost, minimální rozvoj komunikativních dovedností.

Hluboká mentální retardace (F73), IQ nižší než 20

Projevuje se vážnými omezeními v sebeobsluze, komunikaci a mobilitě.

Platností nového školského zákona (od 1. 1. 2005) se stalo vzdělávání žáků s mentálním postižením v běžných základních školách legislativně platným. Reálné je vzdělávání v běžném proudu pro děti s lehkým mentálním postižením, vzdělávání v základní škole praktické a základní škole speciální pro ostatní postižení. Prognóza pro děti s lehkým stupněm mentální retardace je velice pozitivní, tito jedinci jsou schopní zcela samostatně bydlet, pracovat a žít v běžné komunitě. Jiná situace je u osob s těžkými formami mentální retardace, tito jedinci žijí převážně v domácí péči rodiny a je nezbytné jejich dovednosti opakovat a udržovat v průběhu celého života (Slowík, 2007).

Speciálně vzdělávací potřeby žáků s lehkou mentální retardací zahrnují snížený počet žáků ve třídě, speciální učební pomůcky, klidné a podnětné prostředí, asistenta pedagoga, učebnice odpovídající rozumovým schopnostem žáka, možnost náviku a opakování dovedností, učitele se speciálně pedagogickou kvalifikací (Pipeková, 2006), názorné předvedení činností, konkrétní zadávání úkolů, dostatek času na zpracování zadaných úkolů, doprava žáka do školy, individuální vzdělávací plán (Renotierová, 2006). Tyto potřeby jsou neodmyslitelnou součástí k uskutečňování výchovně-vzdělávací práce.

4.2 Žák s tělesným postižením a zdravotním oslabením

Zahrnuje osoby s postižením hybnosti, dlouhodobě nemocné a zdravotně oslabené. Tělesný handicap souvisí se škálou projevů dlouhodobého zdravotního oslabení, která nemusí být zjevná, přesto se mohou vyskytovat potíže. Můžeme sem zahrnout například osoby na vozíku, osoby s epileptickým záchvatem, vše co souvisí s pojmem tělo.

Příčiny vzniku poruch hybnosti mohou být primární, a to následkem poškození pohybového ústrojí nebo sekundární, a to omezením pohybu v důsledku nemoci či poruchy. Může se jednat o vady vrozené, které bývají nejčastěji spojeny s poškozením CNS⁸ nebo s vývojovými vadami. Úrazy a následky závažných nemocí řadíme mezi získané tělesné vady. Vlivem špatného životního stylu, nesprávného držení těla a nedostatku pohybu vznikají vady páteře a poškození kloubů. Dlouhodobá onemocnění mají širokou škálu příčin. Diagnostika tělesných postižení a zdravotních oslabení je předmětem mnoha medicínských oborů.

Klasifikace tělesných postižení a zdravotních oslabení

Podle typu

- postižení hybnosti,
- dlouhodobá onemocnění,
- zdravotní oslabení.

Podle doby vzniku

- vrozené (rozštěpy rtů, čelisti, patra, páteře, nevyvinutí končetin, DMO⁹),
- získané (deformity páteře, úrazy, amputace, následky onemocnění).

Podle etiologie

- tělesné odchylky a oslabení (luxace kloubů, vady páteře),
- tělesné vývojové vady (rozštěpy, vady končetin),
- úrazy (tělesná poškození s dočasnými nebo trvalými následky),
- následky nemocí (encefalitida, žloutenka, lymeská borelióza, nádory),
- DMO (spastické i nespastické formy),
- dlouhodobá onemocnění a zdravotní oslabení (alergie, astma, ekzematická onemocnění, oslabení imunity, epilepsie, anémie, cukrovka (Slowík, 2007).

---

⁸ CNS – centrální nervový systém

⁹ DMO – dětská mozková obrna

Péče o osoby s tělesným postižením, nemocným nebo zdravotně oslabeným zahrnuje **system ucelené rehabilitace**, který napomáhá ke společenskému začlenění. Do tohoto systému zahrnujeme léčebnou, výchovně-vzdělávací, sociální, pracovní, psychologickou rehabilitaci a technické, právní a ekonomické služby (Renotierová, 2006).

Děti, žáci a studenti s tělesným postižením a zdravotním oslabením mají neomezenou příležitost vzdělávat se v běžných školách všech typů a stupňů. Existují i školy specificky zaměřené na vzdělávání žáků s tělesným postižením, výhodou oproti běžné škole většinou bývá, že mají ucelený systém rehabilitace (Slowík, 2007). Děti, žáci a studenti se zdravotním postižením mají právo bezplatně užívat při vzdělávání speciální učebnice a speciální didaktické a kompenzační učební pomůcky poskytované školou (Školský zákon č. 561/2004 Sb. v § 16). Obtíže při vzdělávání činí předměty, které kladou nároky na jemnou motoriku, jako geometrie, výtvarná výchova. V těchto případech se upravuje rozsah výuky (Vítková, 2004). V poslední době se zvýšil počet bezbariérových prostorů, lidé se snaží respektovat pravidla vůči tělesně postiženým občanům. Postoj zaměstnavatelů nebývá vždy příkladný, nové možnosti zaměstnávání (práce z domova, podporované zaměstnávání) dávají většinou osobám s handicapem jedinou příležitost k pracovnímu uplatnění (Slowík, 2007).

Mezi speciálně vzdělávací potřeby žáků s dlouhodobým onemocněním a zdravotním oslabením (epilepsie, alergie, astma, cukrovka, anémie, oslabení imunity...) autorka řadí snížený počet žáků ve třídě, speciální učební pomůcky - učebnice, asistenta pedagoga, klidné a podnětné prostředí, potřebu jistoty, možnost nácviku a opakování dovedností, učitele se speciálně pedagogickou kvalifikací, názorné předvedení činností, dostatek času na plnění zadaných úkolů, nižší fyzickou námahu, dostatek odpočinku, vyhýbání se střídání teplot, pravidelný stravovací režim, čisté a bezprašné prostředí, možnost pravidelného užívání léků na žádost zákonného zástupce či zletilého žáka, informovanost pedagoga o zdravotním omezení žáka (Pipeková, 2006).

4.3 Žák se zrakovým postižením

Za zrakové postižení považujeme to, pokud běžná optická korelace nepostačuje a zraková vada způsobuje nadále komplikace při běžných každodenních činnostech. Příčinou může být vada nebo porucha v oblasti receptoru, nervových drah nebo zrakového centra

v mozku. Vrozené vady bývají geneticky podmíněné. Důležitým faktorem je období vzniku vady. Při lehkých zrakových vadách většinou člověk pocítuje subjektivní obtíže nebo u dětí vyzorují zrakové omezení nejbližší osoby nebo učitelé. Lékař provádí screeningové vyšetření zrakové ostrosti pomocí optotypů nebo refraktometru. Didaktiku speciálních výchovných a vzdělávacích potřeb provádí speciální pedagog a psycholog.

Klasifikace zrakových vad a poruch

Podle postižení zrakových funkcí

- snížení zrakové ostrosti, omezení zorného pole,
- poruchy barvocitu, akomodace (krátkozrakost, dalekozrakost, astigmatismus, zrakové adaptace, okohybné aktivity, hloubkového vidění).

Podle stupně zrakového postižení

- slabozrakost,
- zbytky zraku,
- nevidomost.

Podle doby vzniku

- vrozené (vrozený glaukom, vrozený šedý zákal, albinismus, sítnicové degenerace),
- získané (úrazy oka, diabetická retinopatie).

Podle etiologie

- orgánové (vada čočky nebo sítnice),
- funkční (poruchy binokulárního vidění, tupozrakost, strabismus (Slowík, 2007)).

Děti, žáci a studenti mají možnost vzdělávat se v běžných školách, nejlépe formou individuální integrace do běžné třídy nebo ve speciálních školách pro zrakově postižené. Žáci, kteří nemohou číst běžné písmo zrakem, mají právo na vzdělávání s použitím Braillova hmatového písma (Školský zákon č. 561/2004 Sb. v § 16). Vzdělávání zrakově postižených probíhá za pomoci kompenzačních pomůcek, používání internetu, tzv. bezbariérových Blind Friendly Web stránek-hlasový výstup, braillovský řádek (Slowík, 2007). Aby zrakově postižený žák mohl pracovat s učebnicí, je třeba převést běžné učebnice do bodového písma a doplnit je plastickými vyobrazeními (Vítková, 2004).

Speciálně vzdělávací potřeby žáků slabozrakých se týkají přísného dodržování zrakové hygieny, zejména vyšší světelné intenzity, správného úhlu osvětlení, využívání doplňkové optiky (brýle, lupy), zajištění pravidelného střídání zrakové práce do blízka a dálky,

didaktických pomůcek (čtecí okénko, podkladový řádek), učebních pomůcek s větší velikostí písma a kontrastem (Renotírová, 2006). Ostatní potřeby se týkají individuálního přístupu - IVP, informovanosti pedagoga o zrakovém omezení žáka, nižšího počtu žáků ve třídě, učitele se speciálně pedagogickou kvalifikací, odstranění hluku, poskytování dostatečných verbálních informací k zadávání úkolů, jasných a přesných informací, názorného předvedení a opakování činností, vyšší časové dotace, pocitu jistoty, klidného a podnětného prostředí (Pipeková, 2006).

4.4 Žák se sluchovým postižením

Za sluchové postižení považujeme osoby, které ohluchly před rozvinutím mluvené řeči a charakter vady neumožňuje plnohodnotný vývoj mluvené řeči a osoby později ohluchlé a nedoslýchavé. Příčinou postižení bývají genetické vady, infekční onemocnění matky (zarděnky, toxoplasmóza) nebo získané vady v průběhu života následkem prodělaných onemocnění (meningitida), úrazy či vedlejší účinky léků.

Diagnostika vady sluchu je v kompetenci lékařů, používají se specializované vyšetření sluchu. Je velmi důležité správně a včas rozpoznat sluchovou vadu, může být nesprávně považována za mentální postižení. Ve vzdělávacím procesu je narušena komunikace a komunikační schopnost. V mluveném i psaném projevu mívají sluchově postižení problém s výslovností, omezenou slovní zásobou, porozuměním významu slov a gramatikou.

Klasifikace sluchového postižení

Podle typu

- převodní vady (vady vnějšího a středního ucha, jedinec špatně slyší),
- percepční vady (vady vnitřního ucha a CNS, jedinec špatně rozumí),
- smíšené vady.

Podle stupně sluchové ztráty

- lehká sluchová porucha (slyší na vzdálenost 3 m, rozlišuje hlásky),
- střední sluchová porucha (slyší hlasitou řeč do 3 m, se sluchadlem sleduje hovor),
- těžká sluchová porucha (slyší hlasitou řeč do 1 m, sluch nestačí k vnímání řeči),
- úplná ztráta sluchu (odezírání, používá sluchadlo),

- úplná hluchota (závislá na odezírání).

Podle doby vzniku

- vrozené (geneticky podmíněné),
- získané (prelingvální nebo postlingvální ztráta (Slowík, 2007)).

Děti, žáci a studenti mají možnost vzdělávat se v běžných školách, nejlépe formou individuální integrace do běžné třídy nebo ve speciálních školách pro sluchově postižené. Dětem, žákům a studentům neslyšícím a hluchoslepým se zajišťuje podle Školského zákona č. 561/ 2004 Sb. právo na bezplatné vzdělávání pomocí nebo prostřednictvím komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob podle Zákona č. 155/1998 Sb. o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob. Zákon říká, že český znakový jazyk je základním komunikačním systémem těch neslyšících osob v České republice, které jej samy považují za hlavní formu své komunikace. Vítková (2004) k tomuto dodává, že je třeba rozvíjet písemný projev, posílit vzdělávání informačních technologií, realizovat odlišný přístup u jazykových předmětů a hudební výchovy a používat kompenzační a speciální pomůcky.

Speciálně vzdělávací potřeby žáků se sluchovou poruchou se zaměřují na využívání technických pomůcek (sluchadla, pojítka, indikátory hlásek, kochleární implantát), dotykové podněty při práci, vizuální příjem informací, odezírání ze rtů, dostatek světla a jeho směr, správné nastavení obličeje a přiměřenou artikulaci, podpůrné složky odezírání (mimika, gestikulace), znakový jazyk, jiný komunikační systém (Renotíerová, 2006). Další autorka uvádí individuální přístup - IVP, informovanost pedagoga o sluchovém omezení žáka, nižší počet žáků ve třídě, učitele se speciálně pedagogickou kvalifikací, asistenta pedagoga, odstranění hluku, názorné předvedení a opakování činností, vyšší časovou dotaci, pocit jistoty, klidné a podnětné prostředí, úpravu učiva předmětu (Pipeková, 2006).

4.5 Žák s narušenou komunikační schopností

Zahrnuje osoby s poruchou mluvené řeči, její grafickou formu, mimoverbální prostředky a komunikační kanály. Základem pro komunikaci mluvenou řečí je dobré sluchové vnímání, správná funkce mozkových řečových center a nervových drah, funkční motorika mluvidel a dostatečná inteligence.

Příčiny komunikační neschopnosti souvisí s opožděným vývojem, genetickými vadami, organickým poškozením CNS, sluchovým postižením, poškozením mluvidel, psychickými faktory, rodinným prostředím a jinými poruchami. Potíže ve vývoji řeči zaznamená nejdříve rodina a předškolní zařízení. Diagnostiku provádí pediatr, klinický logoped a odborný lékař.

Klasifikace vad a poruch řeči

- **centrální vady a poruchy** (vývojová dysfázie, afázie, breptavost, koktavost),
- **neurotické vady a poruchy** (mutismus, surdomutismus),
- **vady mluvidel** (huhňavost, palatolalie),
- **poruchy artikulace** (dyslalie, dysartrie),
- **poruchy hlasu** (chraptivost, mutace),
- **symptomatické vady a poruchy** (Slowík, 2007).

Děti, žáci a studenti s narušenou komunikační schopností mají možnost se prioritně vzdělávat v běžných školách nebo ve speciálních logopedických školách. Dětem, žákům a studentům, kteří se nemohou dorozumívat mluvenou řečí, se zajišťuje právo na bezplatné vzdělávání pomocí nebo prostřednictvím náhradních způsobů dorozumívání (Školský zákon č. 561/2004 Sb. v § 16). Mezi alternativní formy komunikace můžeme zařadit znak do řeči, znakový jazyk neslyšících, piktogramy, dotykový dorozumívací systém LORM¹⁰ (Slowík, 2007). Předpokladem pro vzdělávání v hlavním proudu je intenzivní logopedická péče, která se snaží odstraňovat poruchy řeči tak, aby řeč byla obsahově rozvinutá a formálně správná (Vítková, 2004).

V přístupu k žákům s narušenou komunikační schopností bychom měli dodržovat speciálně vzdělávací potřeby, a to mluvit klidně, pomalu, rozvážně, neopravovat výslovnost v běžném projevu, neskákat do řeči, správně artikulovat, kontrolovat svou správnost řeči, otvírat ústa, nekárat za špatný řečový projev, řeč spojovat s motorikou. Žáka zapojovat do společné komunikace, zamezit posmívání ostatních žáků, vytvořit vhodné sociální klima třídy, zajistit individuální přístup - IVP, informovanost pedagoga o řečovém omezení žáka, nižší počet žáků ve třídě, učitele se speciálně pedagogickou kvalifikací, asistenta pedagoga, odstranění hluku, dostatečné, jasné vysvětlení úkolů, vyšší časovou dotaci, pocit jistoty, klidné a podnětné prostředí (Pipeková, 2006).

---

¹⁰ LORM – systém využívající dotykových bodů v dlani jedné ruky

4.6 Žák se specifickými poruchami učení a chování

Poruchy učení jsou souhrnným označením pro poruchy, které se projevují obtížemi při nabývání a užívání školních dovedností (čtení, psaní, počítání atd.) u jedinců s alespoň průměrnou inteligencí. Diagnostiku poruch učení provádějí školská poradenská zařízení, která vycházejí z osobní a rodinné anamnézy, úrovně intelektu, úrovně školních dovedností, podmiňujících funkcí (Slowík, 2007).

Poruchy mohou vznikat na podkladě dysfunkce CNS, následkem drobného organického poranění mozku, tedy lehkou mozkovou dysfunkcí. Významnou roli hrají také dědičné vlivy a neurotické nebo psychické obtíže. Bývají doprovázeny poruchou řeči, obtížemi v soustředění, impulsivním jednáním, poruchami motoriky, poruchami vnímání, výkyvy nálad, hyperaktivitou nebo hypoaktivitou, malou vytrvalostí, poruchami chování (syndrom ADD¹¹, ADHD¹²). Specifické poruchy učení je nutné odlišit od poruch nespecifických, které mohou být způsobeny sníženým rozumovým nadáním, smyslovými poruchami, nepodnětnou výchovou (Pipeková, 2006).

Klasifikace poruch učení podle postižených školních dovedností

Dyslexie – specifická vývojová porucha čtení, jedinec má problémy s rozpoznáním a zapamatováním písmen, potíže s rychlostí a správností čtení, porozuměním textu.

Dysgrafie – specifická porucha psaní postihující písemný projev, dítě zaměňuje písmena, nepamatuje si tvary písmen, píše pomalu a s námahou.

Dysortografie – specifická porucha pravopisu projevující se neschopností rozlišovat měkké a tvrdé slabiky.

Dyspraxie – specifická vývojová porucha obratnosti, projevuje se při činnostech náročných na pohyb, sport, manuální činnosti.

Dysmúzie – porucha postihující schopnost pamatovat si melodii a reprodukovat rytmus.

Dyskalkulie – specifická porucha matematických dovedností, prostorové představy a operace s čísly.

Dyspinxie – specifická vývojová porucha kreslení, nízká úroveň kresby a kombinace barev (Slowík, 2007).

---

¹¹ ADD – Attention Deficif Disorders – porucha pozornosti

¹² ADHD - Attention Deficif Hyperactivity Disorders – poruchou pozornosti s hyperaktivitou

Děti, žáci a studenti se specifickými poruchami učení a chování se na základě doporučení pedagogicko-psychologické poradny přednostně vzdělávají v běžných třídách. Obsah vzdělávání se v zásadě neodlišuje od vzdělávání ostatních žáků. Výuku vede kvalifikovaný pedagog, který spolupracuje s poradenskými pracovišti. Žákům se poskytují specifické postupy a metody výuky, upravuje se hodnocení a klasifikace (Vítková, 2004). Mimořádně důležitá je spolupráce mezi školou a rodinou. Měla by být respektována společná pravidla, pomoc rodiny při domácí přípravě, aby bylo možné dosáhnout trvalého zlepšení specifických poruch učení u dítěte (Slowík, 2007).

Speciálně vzdělávací potřeby žáků s poruchami učení jsou cíleny především na zmírňování jejich projevů, obtíží s osvojováním si příslušných dovedností. Proto volíme individuální přístup, respektujeme žákovo tempo, aplikujeme metody náprav specifických poruch učení, preferujeme snížený počet žáků ve třídě, pravidelný režim, vysvětlujeme krátkými a jednoduchými větami, chválíme za snahu, pomáháme při plánování pracovních činností, pracovní úkoly dáváme do časové posloupnosti, přistupujeme k žákům trpělivě, klidně a rozvážně (Pipeková, 2006).

4.7 Žák s poruchami chování

Poruchy chování můžeme charakterizovat jako problémy s respektováním autorit, obecně přijímanými pravidly, přizpůsobivostí a společným soužitím. Při diagnostice je zapotřebí od sebe odlišit sociálně či psychicky podmíněné poruchy od specifických poruch chování (ADHD). Příčinou poruch chování bývá nejčastěji nepodnětné či patologické rodinné prostředí, nesprávné výchovné postupy, vliv vrstevnických skupin, psychické poruchy a onemocnění (Slowík, 2007).

Některé poruchy chování se mohou projevit důsledkem syndromu týraného a zneužívaného dítěte (syndrom CAN¹³). Česká vláda vypracovala Národní strategii na doporučení Světové zprávy o násilí na dětech, cílem je zvýšit ochranu dětí před všemi formami interpersonálního násilí. Národní strategie se zabývá doporučením Světové zprávy, situací v České republice, prevencí, definicí vybraných forem násilí, cíli strategie a participací dětí na problému (Usnesení vlády ČR č. 1139., Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008 – 2018).

---

¹³ Syndrom CAN – Child Abuse and Neglect, syndrom týraného a zneužívaného dítěte

Klasifikace poruch chování

Podle příčin

- psychologicky podmíněné poruchy (na podkladě patologických vztahů psychiky),
- sociálně podmíněné poruchy (odchylky v chování vlivem sociálního, rodinného prostředí).

Podle stupně společenské závažnosti

- **disociální chování:** nepřiměřené, nespolečenské chování zvládnutelné běžnými pedagogickými postupy (negativismus, lež, zlozvyky, vzdorovitost, kázeňské přestupky proti školnímu řádu),
- **asociální chování:** jedinec porušuje společenské normy, ale nepřekračuje právní předpisy, většinou škodí sám sobě (záškoláctví, útěky, toulky, sebepoškozování, závislosti),
- **antisociální chování:** protispolečenské, poškozuje společnost i jedince, ohrožuje nejvyšší hodnoty lidského života, jedinec porušuje zákony společnosti (krádeže, vandalství, sexuální delikty, vystupňované násilí, zabití).

Podle věku

- děti (6-15 let), dětská delikvence a predelikvence, prekriminalita,
- mladiství (15-18 let), juvenilní delikvence, kriminalita mladistvých,
- dospělí (nad 18 let), kriminalita dospělých (Slowík, 2007).

Nejúčinnější je předcházet vzniku poruch chování v dětském věku a období dospívání. Pokud selhává rodina ve výchově, preventivně může působit škola a školská poradenská zařízení (pedagogicko-psychologická poradna, střediska výchovné péče). Selhávají-li preventivní opatření, může se dítě, žák, student na žádost rodiny, častěji na základě soudního rozhodnutí ocitnout v zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy. Zařízeními jsou: diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou, výchovný ústav (Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů č. 109/2002 Sb.). Instituce uložené ústavní výchovy nebo nařízené ochranné výchovy zajišťují výchovu a vzdělávání dítěte v případech, kdy rodič není schopen zajistit podmínky pro vývoj dítěte, kdy dítě porušuje zákonné normy a jeho chování by bylo nebo je posuzované jako trestný čin (Pipeková, 2006).

Dítě, žák, student se sociálním znevýhodněním se většinou vzdělává v běžné škole, to je závislé na etiologii tohoto znevýhodnění. Závažné psychické poruchy mají jinou prognózu než poruchy vycházející z patologie rodiny (Slowík, 2007). Žák, který při zohledňování individuálních potřeb a uplatňování vyrovnávacích opatření dlouhodobě selhává, může být zařazen nejdéle na dobu 5 měsíců do jiné školy, třídy či studijní skupiny, stále však zůstává žákem původní školy (Vyhláška MŠMT ČR č. 147/2011 Sb.).

Tresty a postihy nemusí být u jedinců s poruchami chování účinné, zaměříme se spíše na posilování pozitivních a úspěšných postupů v interakci. Speciálně vzdělávací potřeby žáků s poruchami chování spočívají v nižším počtu žáků ve třídě, v motivaci k práci, v zajištění vedlejších aktivit u žáka, v pravidelném režimu a podpoře žádoucího chování u žáka. Za projevy žádoucího chování chválíme, hodnotíme chování společně s žákem a vymezíme jasně daná pravidla chování. Dáváme žákovi jasnou, klidnou a důslednou zpětnou vazbu na nežádoucí chování, ignorujeme nebo rozptýlíme nežádoucí chování spíš, než mu je zakazujeme, vyhýbáme se hádkám a poučování, kontrolujeme pravdivost výpovědi žáka a preferujeme klidný a rozvážný přístup (Olejníčková, 2013).

5. Specifika zaměstnávání osob se speciálními vzdělávacími potřebami

Jednou ze základních podmínek zaměstnávání osob se SVP je jejich vzdělání a následné uplatnění zdravotně či sociálně postižených jedinců na otevřeném trhu práce. Vzhledem k celospolečenským změnám, nabývá vzdělání na významnosti, a stává se nástrojem k dosahování svých cílů. Jak již bylo zmíněno, žák se SVP má právo na vzdělání, stejně tak je tomu i s právem na práci. Podle Listiny základních práv a svobod mají všichni občané právo na zaměstnání. Pracovní uplatnění je jedním z prioritních cílů speciálně-pedagogické podpory lidí s postižením (Opatřilová, 2005). Právo na práci je chápáno jako právo na zaměstnání a povinnost státu je podporovat zaměstnanost a vznik pracovních míst. V zákoně o zaměstnanosti se hovoří o uplatňování práva na zaměstnání v souvislosti s rovným zacházením a zákazem diskriminace. Není tedy možné, aby osoba se zdravotním znevýhodněním či postižením při ucházení se o práci byla odmítnuta jen z důvodu znevýhodnění či postižení (Krejčířová, 2005).

5.1 Volba profesní orientace

Žáci devátých ročníků a rodiče žáků hledají studia, aby se po jejich ukončení mohli dobře a bez problémů uplatnit na trhu práce. Toto rozhodování u žáků se SVP představuje mnoho sil. V rozhodování je zapotřebí přihlížet k zájmu žáka, možnostem uplatnění, kvalitě školy, zdravotnímu omezení, vzdálenosti školy, seberealizaci žáka, a hlavně k tomu, že člověk pracuje po celý život a u lidí se znevýhodněním se může po určité době vada změnit. Žáci se mohou vzdělávat na gymnáziích, středních školách, konzervatořích, středních odborných učilištích, odborných učilištích, praktických školách (Opatřilová, 2005).

V rozhodování jim napomáhají poradenská zařízení, která jsou součástí systému profesního poradenství při volbě povolání. V současné době jsou zřízena Informační a poradenská střediska při úřadech práce. Ve spolupráci se školou provádějí psychologickou diagnostiku pro výběr školy či profese. Ze školských poradenských zařízení jsou to pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogická centra a střediska výchovné péče. Na jednotlivých typech škol zajišťují poradenskou péči učitelé, výchovní poradci, školní psychologové, speciální pedagogové. Stejným úkolem pro všechny je doporučení vhodné a všestranně vyhovující profese s přihlédnutím k požadavkům studia, nárokům na výkon povolání a k předpokladům k dlouhodobému výkonu profese (Krejčířová, 2005).

Pipeková (2006, s. 221) dodává: *„Výběr vzdělávací dráhy a následného pracovního uplatnění je velmi důležitým a významným mezníkem v životě každého člověka. Ne vždy je snadné skloubit zájmy, sklony, přání, dovednosti, psychické a fyzické schopnosti s předpoklady a požadavky, jež klade určité povolání. Příprava na povolání, jež probíhá u zdravotně postižených od dětství, a pracovní rehabilitace, u zdravotního postižení po úrazu nebo nemoci, zaměstnávání i chráněná práce musí směřovat komplexně k základnímu cíli – k aktivní politice zaměstnanosti občanů se zdravotním postižením“.*

5.2 Občan se znevýhodněním či postižením na trhu práce

Pedagogika a psychologie se zabývají problematikou jednotlivých osob se SVP. Právní pojetí tuto problematiku zobecňuje a vztahuje ke všem členům společnosti. V českém právním systému se právní norma nezabývá samostatně osobami se SVP, právní předpisy

jsou řešeny v rámci předpisů obecných, platných pro celou společnost. Uvádím základní právní normy vztahující se k pracovním podmínkám a vztahům mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem.

Zákon o zaměstnanosti 435/2004 Sb. je zaměřen na vztah státu a zaměstnavatele, zaměstnávání osob s postižením. Definuje osoby se zdravotním postižením a jejich ochranu na trhu práce, upravuje povinnosti zaměstnavatele při vytváření pracovních příležitostí, formuluje sankce při nedodržování podmínek zaměstnávání osob s postižením, stanovuje pravidla pro zaměstnávání osob s postižením, vytyčuje kritéria zařazování občanů do skupiny se zdravotním znevýhodněním a stanovuje závazky státu vůči zaměstnavateli, který zaměstnává osoby znevýhodněné.

Zákoník práce upravuje podmínky, které musí dodržovat zaměstnavatel v oblasti pracovně právních vztahů při zaměstnávání občanů se znevýhodněním a podmínky, které musí dodržovat zaměstnanec vůči zaměstnavateli (Krejčířová, 2005).

Povinný podíl zaměstnávání osob se zdravotním postižením u zaměstnavatelů s více než 25 zaměstnanci činí 4 %. Zákon stanovuje povinnost při nesplnění tohoto podílu, a to odebrání výrobků od zaměstnavatelů znevýhodněných, chráněných dílen nebo zadávání výrobních programů. Sankce při nesplnění podmínek jsou odvedy do státního rozpočtu za každou osobu se znevýhodněním 2,5 násobku průměrné měsíční mzdy. Stát motivuje zaměstnavatele při zaměstnávání osob se znevýhodněním poskytováním státního finančního příspěvku (Zákon o zaměstnanosti 435/2004 Sb.).

Práce pro osoby se znevýhodněním či postižením je přirozenou potřebou, zvyšuje jejich sociální sebevědomí, zajišťuje samostatnost a nezávislost. Zaměstnání na volném trhu práce získají většinou osoby s nepříliš závažným postižením. Legislativní podíl pro zaměstnávání osob se znevýhodněním nepodporuje motivaci zaměstnavatelů při řešení tohoto problému. U zaměstnavatelů přetrvávají stále obavy či předsudky vůči zaměstnávání těchto osob a raději odvedou sankci do státního rozpočtu. Pozvolna se začínají rozvíjet nové a alternativní přístupy k pracovnímu uplatnění osob se znevýhodněním či postižením (Slowík, 2007).

5.3 Pracovní uplatnění osob se znevýhodněním či postižením

Pipeková (2006, s. 293-294) uvádí: „*Druh práce, peníze, které prací vyděláme, a možnosti, které tím získáváme, to vše ovlivňuje naše sebeuvědomění, naše postavení ve společnosti a stupeň svobody, volnosti na úrovni ekonomické a sociální. Pracující člověk má mnohem větší předpoklady být soběstačným a vést poměrně nezávislý život samostatně nebo v tzv. chráněných bytech bez toho, aby zasahoval do života svých příbuzných. Dospělí jedinci by měli mít pocit uspokojení z toho, že jsou užiteční společnosti.*“

Převážně osoby s lehkými formami znevýhodnění či postižení po absolvování předprofesní a profesní přípravy ve školství jsou schopny bez pomoci a podpory se zařadit do pracovního procesu. Osobám se závažnějším znevýhodněním či postižením by měla při hledání a získávání pracovního uplatnění pomoci sociální politika České republiky, patří sem především systém politiky zaměstnanosti. Mezi nástroje aktivní politiky zaměstnanosti ve vztahu k lidem s postižením či znevýhodněním patří pracovní rehabilitace, chráněné pracovní místo a chráněná pracovní dílna, příspěvky na podporu zaměstnávání osob s postižením (Richterová, 2011).

Pracovní rehabilitace se uskutečňuje různými formami, vhodnými s ohledem na zdravotní stav osoby. Pracovní rehabilitaci ujasňuje Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti. Patří sem vhodné studium, jiná forma přípravy na zaměstnání, teoretická a praktická příprava na zaměstnání, sociální poradenství spojené s vyhledáváním pracovních míst atd. Jedná se o integrační programy, které jsou zajišťovány prostřednictvím krajských poboček Úřadů práce (Richterová, 2011).

Chráněné pracovní místo je zřízené zaměstnavatelem pro osobu se zdravotním postižením na základě písemné dohody s Úřadem práce. Na zřízení chráněného pracovního místa poskytuje Úřad práce zaměstnavateli příspěvek. Chráněné pracovní místo musí být přizpůsobeno zdravotním požadavkům osoby se zdravotním postižením (Zákon č. 435/2004 Sb. a novela zákona č. 367/2011 Sb. o zaměstnanosti).

Chráněná pracovní dílna je pracoviště vymezené na základě dohody s Úřadem práce, přizpůsobené pro zaměstnávání osob se znevýhodněním či postižením. Zabývá se výrobou různých předmětů, které pak prodávají. Průměrný počet zaměstnanců se zdravotním postižením musí být 60 %. Úřad práce poskytuje chráněné dílně příspěvek na každé

vytvořené chráněné pracovní místo, a s tím příspěvek na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením a příspěvek na částečnou úhradu provozních nákladů (Richterová, 2011).

Příspěvek na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením na chráněném pracovním místě znamená, že zaměstnavateli zaměstnávajícímu na chráněných pracovních místech více než 50 % osob se zdravotním postižením z celkového počtu svých zaměstnanců se poskytuje příspěvek na podporu zaměstnávání těchto osob. Příspěvek poskytuje krajská pobočka Úřadu práce (Zákon č. 435/2004 Sb. a novela zákona č. 367/2011 Sb. o zaměstnanosti).

Podporované zaměstnávání je služba určená lidem, kteří hledají placené zaměstnání v běžném pracovním prostředí. Služba podporovaného zaměstnávání je orientována na konkrétního uživatele a na konkrétní pracovní místo. Do agentury podporovaného zaměstnávání přicházejí lidé, kteří potřebují pomoc a podporu při hledání zaměstnání. Agentury nabízejí komplexní řešení pro klienta, kterému je zaměstnání zprostředkováno a s ním i související podpůrné služby tak, aby zvládl a mohl si zaměstnání dlouhodobě udržet. Služba zahrnuje pracovní asistenci, zastupování při jednání s úřady, poradenství, doprovázení, podpora zaměstnavateli. V České republice se službám podporovaného zaměstnávání věnují nestátní neziskové organizace (Pipeková, 2006).

V této kapitole jsem krátce naznačila možnosti lidí s postižením či znevýhodněním při výběru jejich budoucí profese, právní pojetí této problematiky a jejich pracovní uplatnění. I přes snahy státu a neziskových organizací firmy nechtějí přijímat znevýhodněné uchazeče o zaměstnání. Podle průzkumu občanského sdružení Desetsil, které bylo provedeno dotazníkovým šetřením v březnu 2014 v Praze a zahrnovalo 200 firem, bylo zjištěno, že většina firem nepřijala za poslední rok ani jednoho znevýhodněného uchazeče. Výsledek průzkumu odráží postoj celé společnosti a stále přetrvávají předsudky u zaměstnavatelů přijmout člověka se zdravotním postižením, i přes to, že firmám plynou z tohoto vztahu úlevy. Firmy raději odvádějí povinný podíl do státního rozpočtu (<http://www.rozvoj-kariery.cz/news/firmy-nechteji-prijimat-znevychodnene-uchazece/>).

Praktická část

---

6. Úvod do praktické části

V praktické části se budu věnovat šetření, související se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Šetření bude zaměřeno na odborný výcvik Středního odborného učiliště v Lišově a smluvní partnery pro výkon odborného výcviku na tomto učilišti.

6.1 Cíl práce

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit, jak jsou v rámci praktického inkluzivního vyučování učňů s postižením naplňovány jejich speciální vzdělávací potřeby. Poukážu také na informovanost intaktních pracovníků o speciálním přístupu k handicapovaným lidem a jeho realizaci v praxi.

Výstupem je seznam oblastí v rámci proškolení a osvětové činnosti u smluvních partnerů školy tak, aby došlo k přijetí žáků s postižením intaktními pracovníky a aby byli schopni správně volenými přístupy v jejich vzdělávání naplňovat speciální potřeby žáků. Otázky týkající se této problematiky jsou shrnuty do třech základních předpokladů, na které jsem hledala odpověď.

Předpoklad 1

Předpokládám, že v rámci odborného výcviku u smluvních partnerů jsou naplňovány zásady speciálně vzdělávacích potřeb žáků.

Předpoklad 2

Předpokládám, že intaktní pracovníci smluvních partnerů budou pro další zařazování žáků do provozních jednotek v rámci odborného výcviku.

Předpoklad 3

Předpokládám, že intaktní pracovníci smluvních partnerů budou mít zájem o nové informace v oblasti přístupu k osobám se znevýhodněním či postižením.

6.2 Techniky sběru dat

Při sběru primárních dat do praktické části bakalářské práce byly využity kvantitativní metody práce. Kvantitativní metody zjišťují množství, rozsah nebo frekvenci výskytu jevů, jejich míru. Dají se matematicky zpracovat, je možné sčítat, vypočítat průměr, vyjádřit v procentech nebo použít jiné metody matematické statistiky (Gavora, 2010).

Pro ověření prvního předpokladu jsem použila **polostrukurovaný rozhovor**. Rozhovor jsem vedla v průběhu měsíce ledna a února 2015 osobně se 14 učiteli odborného výcviku Středního odborného učiliště Lišov na pracovišti u smluvních partnerů této školy. Rozhovory byly časově domluvené a odpovědi jsem si zaznamenávala do předem připravených archů (příloha č. 1). Jednotlivé rozhovory trvaly v průměru 30 minut. Ověřovala jsem si, zda jsou u smluvních partnerů školy naplňovány zásady speciálně vzdělávacích potřeb žáků.

Otázky jsem použila uzavřené s pevně danou odpovědí, polouzavřené s možností objasnění a vysvětlení a dvě otázky volné. Rozhovor jsem si rozdělila do třech částí. První část jsem věnovala krátkému vysvětlení a záměru rozhovoru. Druhá část byla zaměřena na otázky speciálně vzdělávacích potřeb žáků. V poslední části jsem zjišťovala speciálně vzdělávací potřeby žáků s konkrétním postižením či znevýhodněním. V závěru rozhovoru jsem respondentům poděkovala za ochotu a čas, který mi věnovali.

Pro ověření druhého a třetího předpokladu jsem použila **dotazníkovou metodu**, která mi umožnila za krátký čas oslovit více respondentů. Předběžné šetření bylo provedeno na 5 dotazovaných, kde jsem si ověřila, zda všechny položky dotazníku jsou maximálně srozumitelné. Vlastní dotazníkové šetření jsem uskutečnila formou dotazníku (příloha č. 2) v měsíci lednu a únoru 2015. Z původního počtu oslovených – celkem 50, mi dotazník vyplnilo 47 respondentů. Časová náročnost dotazníku byla v průměru 20 minut. Osobně jsem oslovila intaktní zaměstnance smluvních partnerů Středního odborného učiliště Lišov, kde žáci vykonávají odborný výcvik, a to: zaměstnance obchodního řetězce Globus, zaměstnance obchodního řetězce Albert, zaměstnance Menzy Jihočeské univerzity, zaměstnance Domova pro seniory Hvízdal a zaměstnance Domova pro seniory Máj.

Úvodní část dotazníku jsem věnovala instrukcím pro vyplnění a demografickým údajům. Vlastní dotazník obsahoval 12 uzavřených otázek a 4 otázky polouzavřené, kde respondent mohl ještě vyjádřit svůj názor. Ověřovala jsem si, zda budou intaktní zaměstnanci pro další zařazování žáků učiliště do provozních jednotek v rámci odborného výcviku a zda budou mít zájem o informace v oblasti přístupu k osobám se znevýhodněním či postižením. V závěru dotazníku jsem respondentům poděkovala za ochotu a čas, který mi věnovali.

7. Popis šetřeného souboru

Polostrukturovaný rozhovor jsem vedla se 14 učiteli odborného výcviku Středního odborného učiliště Lišov. Šetření bylo zaměřeno na vzdělávací obory „E“, vhodné pro žáky, kteří se vzdělávají v režimu speciálního vzdělávání. Vybrala jsem obory Kuchařské práce, Prodej smíšeného zboží, Cukrářská výroba, Řeznicko-uzenářská výroba, Pečovatelské služby.

Šetření dále probíhalo u smluvních partnerů učiliště, kteří zajišťují pro žáky odborný výcvik. Na těchto provozních jednotkách jsem provedla dotazníkové šetření s 47 respondenty. Dle vybraných učebních oborů se jedná o smluvní partnery: obchodní řetězec Globus, obchodní řetězec Albert, Menzu Jihočeské univerzity, Domov pro seniory Hvízdal a Domov pro seniory Máj.

7.1 Střední odborné učiliště Lišov

Střední odborné učiliště v Lišově poskytuje střední vzdělání s výučním listem a střední vzdělání s výučním listem pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Zajišťuje v Jihočeském kraji profesní přípravu žáků vycházejících ze základních škol a žáků, u kterých byly zjištěny speciální vzdělávací potřeby na základě vyjádření školského poradenského zařízení.

Žáci, kteří nemohou denně dojíždět, jsou ubytováni na internátě nebo domově mládeže. K dispozici mají klubovny pro výchovnou činnost, studovny, internetovou klubovnu, knihovnu a sportovní zařízení. Zapojit se mohou do nabízených zájmových kroužků.

Škola nabízí učební obory

Obory vzdělání „H“ – pro žáky s ukončeným základním vzděláním

Kód oboru	Název oboru vzdělání	Délka studia	Určeno pro
33-56-H/01	Truhlář¹	3 r.	chlapce, dívky
33-59-H/01	Čalouník	3 r.	chlapce, dívky
33-59-H/01	Čalouník - zkrácené studiu (pro absolventy oboru vzdělání Truhlář)	1 r.	chlapce, dívky

Žáci mají týden teoretického vyučování a týden odborného výcviku, mají plný počet vyučovacích hodin a cizí jazyk.

Obory vzdělání „E“

- pro žáky s problémovým prospěchem v základní škole
- pro žáky s neukončeným základním vzděláním (vycházející ze 7. nebo 8. ročníku)
- pro žáky, kteří již neuspěli v oborech vzdělání "H"
- pro žáky, kteří se vzdělávají v režimu speciálního vzdělávání (ze základních škol praktických či integrovaní žáci v běžných třídách) - pro další vzdělávání v tomto režimu je nutné doložit vyjádření školského poradenského zařízení.

Kód oboru	Název oboru vzdělání	Délka studia	Určeno pro
36-67-E/01	Zednické práce	3. r.	chlapce
65-51-E/01	Stravovací a ubytovací služby		
	ŠVP: Kuchařské práce	3. r.	dívky, chlapce
66-51-E/01	Prodavačské práce		
	ŠVP: Prodej smíšeného zboží	3. r.	dívky, chlapce
29-51-E/01	Potravinářská výroba		
	ŠVP: Cukrářská výroba	3. r.	dívky, chlapce
	ŠVP: Řeznicko-uzenářská výroba	3. r.	dívky, chlapce
75-41-E/01	Pečovatelské služby	3. r.	dívky, chlapce
33-56-E/01	Truhlářská a čalounická výroba		
	ŠVP: Truhlářská výroba	3. r.	chlapce
	ŠVP: Čalounická výroba	3. r.	chlapce, dívky
23-51-E/01	Strojírenské práce		
	ŠVP: Práce v autoservisu	3. r.	chlapce

Školní vzdělávací programy jsou zaměřené na odbornou přípravu žáků, je snížena dotace hodin teoretického vyučování a je posílena výuka odborného výcviku. Počet žáků ve třídě i skupině je nižší, při výuce se používají speciální metody, postupy a formy práce, speciální učebnice a didaktické pomůcky. Žáci mají v jednom týdnu dva dny teoretické vyučování a tři dny odborný výcvik.

Učiliště spolupracuje s níže uvedenými smluvními partnery, u kterých je zajištěn odborný výcvik pro žáky a plnění učebního plánu odborného vzdělávání. Spolupráce se smluvními partnery učiliště je dlouholetá a vychází ze vzájemné důvěry a respektu obou subjektů. Pro získání potřebných dovedností a zkušeností v učebních oborech, je tato spolupráce nezastupitelná (Střední odborné učiliště v Lišově).

7.2 Smluvní partneři školy

Hypermarket Globus

Globus je německý maloobchodní řetězec, který založil v roce 1828 Franz Bruch, podnikatel ze sárského St. Wendelu. V současné době má Globus prodejny v Německu, Lucembursku a České Republice. V České Republice byl první Globus otevřen v roce 1996 v Brně, dnes má řetězec u nás 15 hypermarketů. Řetězec se zabývá výrobou a prodejem potravinářského a průmyslového zboží (Hypermarket Globus). Žáci Středního odborného učiliště Lišov vykonávají odborný výcvik v hypermarketu Globus v Českých Budějovicích, obory Prodej smíšeného zboží, Cukrářská výroba, Řeznicko-uzenářská výroba, Kuchařské práce.

AHOLD Czech Republic

V České Republice provozuje společnost AHOLD maloobchodní síť supermarketů a hypermarketů Albert. Na český trh společnost AHOLD vstoupila v roce 1990, v roce 1991 otevřela svůj první supermarket v Jihlavě. V současné době společnost AHOLD Czech Republic, a.s. zaměstnává více než 17 500 zaměstnanců. Tímto se řadí mezi největší zaměstnavatele v zemi (AHOLD Czech Republic, a.s.). Žáci Středního odborného učiliště Lišov vykonávají odborný výcvik v supermarketu Albert v Českých Budějovicích, obor Prodej smíšeného zboží.

Menza Jihočeské univerzity

Menza Jihočeské univerzity nabízí kvalitní stravu pro studenty všech fakult Jihočeské univerzity. Jídelny menzy mají kapacitu přibližně 650 míst. Jídlo lze objednat předem na dotykových obrazovkách a na internetu, nebo si vybrat i bez objednávky. Menza je v provozu 365 dní v roce včetně svátků a víkendů. Připravují se standardní jídla a jaterní, bezlepková i diabetická dieta. Po domluvě je možné dohodnout i jinou formu diety

(Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Menza). Žáci Středního odborného učiliště Lišov vykonávají odborný výcvik na tomto pracovišti, obor Kuchařské práce.

Domov pro seniory Hvízdal

Posláním domova pro seniory je zajistit kvalitní pobyt sociální služby s celodenním stravováním a 24 hodinovou péčí osobám, které z důvodu věku či zdravotního stavu nemohou již pobývat v domácím prostředí. Pro tyto služby je vyčleněno 171 lůžek v jednolůžkových a dvoulůžkových pokojích (Domov pro seniory Hvízdal, České Budějovice). Žáci Středního odborného učiliště Lišov vykonávají odborný výcvik na tomto pracovišti, obor Pečovatelské služby.

Domov pro seniory Máj

Domov pro seniory Máj České Budějovice je příspěvkovou organizací zřízenou statutárním městem České Budějovice. Hlavní činností je poskytování pobytových a ambulantních služeb sociální péče. Pracoviště umožňuje výkon praxe více školským zařízením (Domov pro seniory Máj, České Budějovice). Žáci Středního odborného učiliště Lišov vykonávají odborný výcvik na tomto pracovišti, obor Pečovatelské služby.

8. Analýza dat a interpretace výsledků

Následující podkapitoly se zabývají analýzou a prezentací výsledků provedeného šetření. V jednotlivých podkapitolách uvádím rozbor odpovědí na předpoklady, které jsem si stanovila. První předpoklad jsem ověřovala pomocí polostrukturovaného rozhovoru, a to naplňování zásad speciálně vzdělávacích potřeb žáků v rámci odborného výcviku u smluvních partnerů. Druhý a třetí předpoklad jsem ověřovala pomocí dotazníkového šetření, a to další zařazování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do provozních jednotek u smluvních partnerů a zájem intaktních pracovníků o nové informace v oblasti přístupu k osobám se znevýhodněním či postižením.

8.1 Rozhovor

Následující otázky ověřují první předpoklad, **naplňování zásad speciálně vzdělávacích potřeb žáků v rámci odborného výcviku**. Rozhovor proběhl s 14 učiteli OV¹⁴, kteří vedou žáky při praxi na provozních jednotkách u výše uvedených smluvních partnerů.

1. Máte na pracovišti snížený počet žáků?

Tabulka 1: Snížený počet žáků ve skupině

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	14	100 %
Ne	0	0 %
Celkem	14	100 %

Z odpovědí učitelů OV je zřejmé, že počet žáků ve skupině při odborném výcviku je snížený u všech 14 dotazovaných.

Při odborném výcviku na střední škole samostatně zřízené pro žáky se zdravotním postižením se skupiny naplňují do počtu podle Nařízení vlády č. 211 /2010 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a odborném vzdělávání. Počet žáků ve skupině pro výše zmíněné učební obory je **maximálně 8** (Nařízení vlády č. 211 /2010 Sb.). Následující graf ukazuje skutečný počet žáků v jednotlivých skupinách při odborném výcviku.

¹⁴ učitel OV – učitel odborného výcviku

Graf 1: Počet žáků ve skupině

Z grafu je zřejmý počet žáků v jednotlivých skupinách, celkem ve 14 skupinách je 85 žáků, což je průměrně na jednu skupinu 6,07 žáka.

2. Vede na pracovišti žáky učitel se speciálně pedagogickou kvalifikací?

Tabulka 2: Učitel se speciálně pedagogickou kvalifikací

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	14	100 %
Ne	0	0 %
Celkem	14	100 %

Učitelé OV odpovídali, že všichni mají speciálně pedagogickou kvalifikaci, která je nutná pro výuku žáků se SVP.

3. Má nějaký žák k dispozici asistenta pedagoga?

Tabulka 3: Asistent pedagoga

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	1	7,15 %
Ne	13	92,85 %
Celkem	14	100 %

Na otázku č. 3 odpověděl jeden učitel OV kladně, to znamená, že pouze v jedné skupině pracuje s učitelem zároveň asistent pedagoga. Asistent pedagoga pomáhá při výuce a při přípravě na výuku žákovi se sluchovým postižením.

4. Pracují žáci při odborném výcviku pod vedením zaměstnanců pracoviště?

Tabulka 4: Práce žáků pod vedením zaměstnanců

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	13	92,85 %
Ne	1	7,15 %
Celkem	14	100 %

Otázku zodpovědělo 13 učitelů OV kladně, pouze 1 učitel OV odpověděl, že si žáky na pracovišti vede sám, z důvodu toho, že většina žáků není schopna pohotově reagovat a je nutné důkladné předvedení pracovních činností a stálá kontrola nad žáky.

Ostatní učitelé odpovídali, že se všemi žáky nemohou pracovat najednou, proto jsou pod vedením intaktních pracovníků, kteří jim zadávají úkoly a učitelé OV jim pomáhají při plnění úkolů a kontrolují jejich splnění. Učitelé obcházejí individuálně žáky a řeší s nimi úkoly a problémy. Některý žák potřebuje více pozornosti učitele, jiný se dokáže lépe začlenit a spolupracovat se zaměstnanci. Dále učitelé uváděli, že žáci jsou rozděleni na jednotlivá oddělení či patra pracoviště a vykonávají činnost pod dohledem zaměstnanců provozu. Také se učitelé OV vyjádřili, že je nutné žáky začlenit do provozu, a postupně osamostatňovat, aby byli schopni po ukončení učiliště sami pracovat v kolektivu nových lidí.

5. Upřednostňujete při práci individuální přístup k žákům?

Tabulka 5: Individuální přístup k žákům

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	14	100 %
Ne	0	0 %
Celkem	14	100 %

Všichni učitelé OV odpověděli, že v rámci praxe uplatňují individuální přístup k žákům. Důležité je správně vysvětlit, předvést činnost, tak aby žák pochopil souvislosti mezi jednotlivými kroky práce a dovedl je sám prakticky aplikovat. V průběhu činnosti je vždy dobré se ujistit, do jaké míry si žáci osvojili vědomosti a dovednosti.

6. Poskytují intaktní pracovníci žákům vyšší časovou dotaci na plnění zadaných úkolů?

Tabulka 6: Vyšší časová dotace na zadání

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	14	100 %
Ne	0	0 %
Celkem	14	100 %

Dotazovaní se shodují, že je poskytována vyšší časová dotace žákům při práci. Žáci nejsou schopni si logicky seřadit kroky jednotlivých pracovních činností, postupy práce si dávají do souvislostí velmi pomalu, proto je důležitá trpělivost zaměstnanců provozu v individuálním přístupu k jednotlivým žákům a v častém opakování zadání.

7. Používají intaktní pracovníci metodu názorného předvedení?

Tabulka 7: Názorné předvedení

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	14	100 %
Ne	0	0 %
Celkem	14	100 %

Názorné předvedení je jednou ze stěžejních metod práce při odborném výcviku. Zaměstnanci provozů se vždy snaží žákům činnost názorně předvést a slovně popsat. Je pro ně důležité, aby žáci co nejlépe pochopili zadání a práci provedli bez většího pochybení.

8. Je možné na pracovišti vždy zajistit klidné a podnětné prostředí?

Tabulka 8: Klidné a podnětné prostředí

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	2	14,3 %
Ne	12	85,7 %
Celkem	14	100 %

Tabulka ukazuje, že 2 učitelé OV odpověděli, že je možné na pracovišti zajistit klidné a podnětné prostředí pro práci žáků. Myslí si, že se jedná o klidný provoz, kde je možné pracovat s žáky díky maximální vstřícnosti zaměstnanců pracoviště. Je pravda, že se musí

přizpůsobit požadavkům pracoviště, ale i přes to pracovní prostředí hodnotí jako velmi podnětné.

Ostatní učitelé OV (85,7 %) odpověděli, že pracoviště poskytuje podnětné prostředí, ale toto prostředí není vždy klidné, z důvodu neustálého kontaktu s lidmi, náročné práce, splnění časových podmínek a jiných rušivých činitelů. V této situaci učitelé OV musí řešit jak požadavky pracoviště, tak plnění ŠVP¹⁵, což bývá náročné. Žáci však mají příležitost se zapojit do běžné praxe, která je nejdůležitější součástí učňovského školství.

9. Používáte na pracovišti speciální učební pomůcky?

Tabulka 9: Speciální učební pomůcky

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	13	92,85 %
Ne	1	7,15 %
Celkem	14	100 %

Pro používání speciálních učebních pomůcek při odborném výcviku se vyjádřilo 13 učitelů OV, pouze 1 učitel OV speciální učební pomůcky nepoužívá.

10. Komu jsou tyto pomůcky určeny, uveďte konkrétní handicap žáka.

Otázka měla volnou odpověď.

Všichni učitelé se shodně domnívají, že ve své skupině nemají větší počet žáků s dominantním postižením. Handicapy žáků jsou ve skupinách rozličné.

Nejčastěji učitelé OV uváděli lehkou mentální retardaci, zdravotní oslabení – epilepsii, cukrovku, alergii, astma, následky nemocí – nádory, boreliózu, tělesné postižení – DMO, vady páteře, poruchy chování – přestupky proti školnímu řádu, záškoláctví, závislosti, vzdorovitost, speciální poruchy učení – dyslexii, dysgrafii, dyskalkulii, narušenou komunikaci – koktavost, breptavost, střední sluchovou poruchu – žák s kochleárním implantátem a lehké zrakové vady. Handicapy se vyskytují u více než 50 % žáků, což odpovídá doloženým doporučením školského poradenského zařízení.

---

¹⁵ ŠVP – Školní vzdělávací plán

11. O jaké pomůcky či přístupy se jedná, popište.

Otázka měla volnou odpověď.

Odpovědi učitelů OV se lišily podle vyučovaného oboru a handicapu žáka. Ve všech případech se ale shodli, že na pracovištích není vždy možné využívat pomůcek podle potřeb žáků, ale podle možností, která nám poskytují jednotlivá pracoviště. V osmi případech učitelé OV uvedli jako speciální učební pomůcku **sešit odborného výcviku** (příloha č. 3). Sešity byly zpracovány v rámci projektu speciálně pedagogické podpory vzdělávání. Jednoduché sešity s výkladovou a procvičovací složkou odbourávají minuty zapisování poznámek, které jsou nahrazeny motivačními aktivitami s žáky, také možností dopisování a nahlížení do sešitů při odborném výcviku. Sešity používají všichni žáci, bezesporu mají dopad především na žáky s lehkou mentální retardací a na žáky s poruchami učení. Připravené sešity jsou zpracovány přehledně a jednoduše, jsou přínosné především pro žáky s grafomotorickými obtížemi, kteří při běžném psaní mají špatnou úpravu sešitu, s čímž se pojí další problémy při vzdělávání.

V provozech jsou běžně využívány jednoduché pomůcky, jako například **kartičky na převody jednotek, pravítka pro kontrolu záruční doby, návody pro zacházení s váhou a tisk etiket** (příloha č. 4), **kartičky technologických postupů**. Tyto pomůcky slouží k orientaci v matematických pojmech a napomáhají lepšímu pochopení logických operací. Jsou časově, finančně a manuálně nenáročné, takže si je může vytvořit každý učitel či žák podle svých představ a podle cíle výchovně-vzdělávací práce.

Učitelé OV se dále shodují v používání **zápisů pracovních činností**, který používají i intaktní pracovníci. Žáci si sami zapisují, nebo jim zapisují učitelé či zaměstnanci provozů, s kterými spolupracují seznam prací a postup jednotlivých kroků při práci. Poté se tímto soupisem žáci řídí a mohou pracovat samostatně.

Učitelé OV, kteří mají ve skupině žáky se sluchovou vadou, konstatovali, že se soustředí především na komunikaci s těmito žáky. Důležité je pro ně **srozumitelné odezírání**, je nutné, aby dostatečná intenzita světla dopadala na ústa a obličej mluvícího. Vždy se soustředí, když s žákem mluví, aby byli otočeni čelem k žákovi a žák byl otočen čelem k učiteli nebo zaměstnanci. Pomáhají si také mimoslovní komunikací, **mimikou, gestikou a haptikou**. V průběhu práce se ujišťují, zda žáci zadané úkoly dostatečně chápou.

Žákům s lehkou zrakovou vadou učitelé OV i intaktní zaměstnanci více verbálně vysvětlují zadání, žáci mají k dispozici **zvětšovací lupy**, například při kontrole záruční doby na zboží a písemné texty jsou jim poskytovány **větší velikostí písma**. Učitelé OV jim zajišťují práci s vyšší intenzitou světla a správným úhlem nastavení, vždy se snaží, aby jim světlo dopadalo na místo a předměty, s kterými pracují. Učitelé **střídají** žákům **zrakovou práci** do blízka a dálky, protože bývají z jednotvárné činnosti častěji unaveni.

Učitelé, kteří mají ve skupině žáka s lehkou formou DMO, konstatovali, že postižení je většinou doprovázeno opožděným psychomotorickým vývojem a intelektuálními schopnostmi. Proto je vhodné použít pomůcky stejné jako pro žáky s lehkou mentální retardací či poruchami učení. Při teoretických předmětech jsou žáci osvobozeni z geometrie z důvodu grafomotorických obtíží, stejně tak, například v učebním oboru Prodavačské práce jsou **osvobozeni od tematického celku Balení zboží**, kde je důraz kladen na jemnou motoriku, což těmto žákům dělá značné problémy. Samozřejmostí je poskytování **vyšší časové dotace a názorného předvedení** při pracovních úkonech.

Značnou část žáků v učebních oborech tvoří žáci s dlouhodobým onemocněním a zdravotním oslabením. Jedná se o žáky s alergií, astma, epilepsií, cukrovkou, oslabením imunity, následky úrazů a nemocí. Učitelé OV odpověděli, že v těchto případech je nutné **mít informace** o jednotlivých onemocněních a **respektovat doporučení lékaře**. Všichni se shodli na **úpravě denního režimu** žáka s přihlédnutím k jeho onemocnění. Je nutné dát prostor žákům pro potřebnou lékovou medikaci a odpočinek mezi jednotlivými činnostmi.

12. Využívají speciální pomůcky a respektují speciální přístupy i intaktní pracovníci provozů?

Tabulka 10: Využití speciálních pomůcek a přístupů intaktními pracovníky

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	13	92,85 %
Ne	1	7,15 %
Celkem	14	100 %

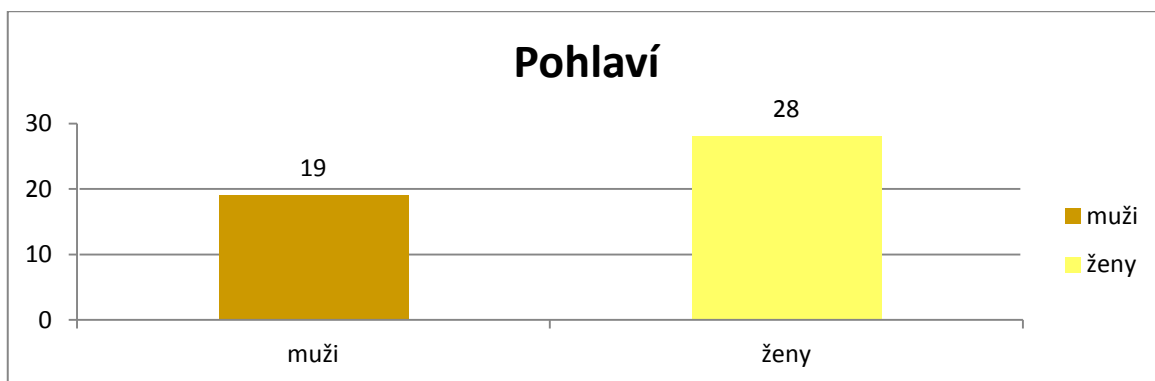
Ze 14 učitelů OV odpovědělo 13 učitelů, že speciální pomůcky využívají a přístupy respektují také intaktní pracovníci. Záporně se vyjádřil 1 učitel OV, který tak odpověděl i v otázce č. 9.

8.2 Dotazníkové šetření – 1 část

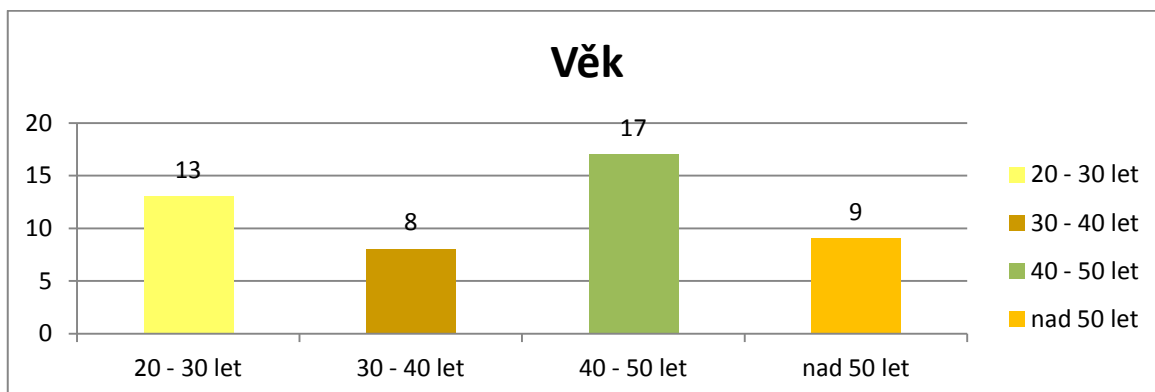
Dotazníkové šetření proběhlo u smluvních partnerů školy, dotazník vyplnilo 47 intaktních zaměstnanců, kteří spolupracují s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Demografické údaje

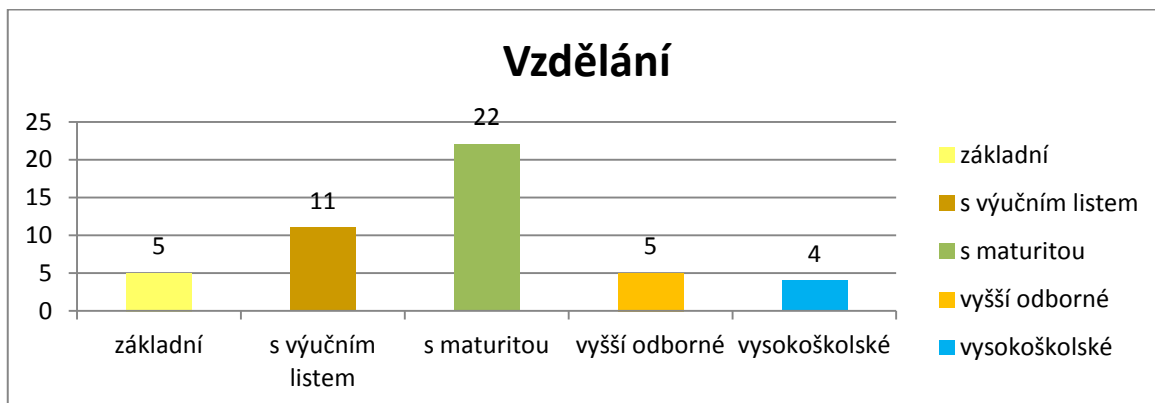
Graf 2: Pohlaví respondentů

Graf 3: Věk respondentů

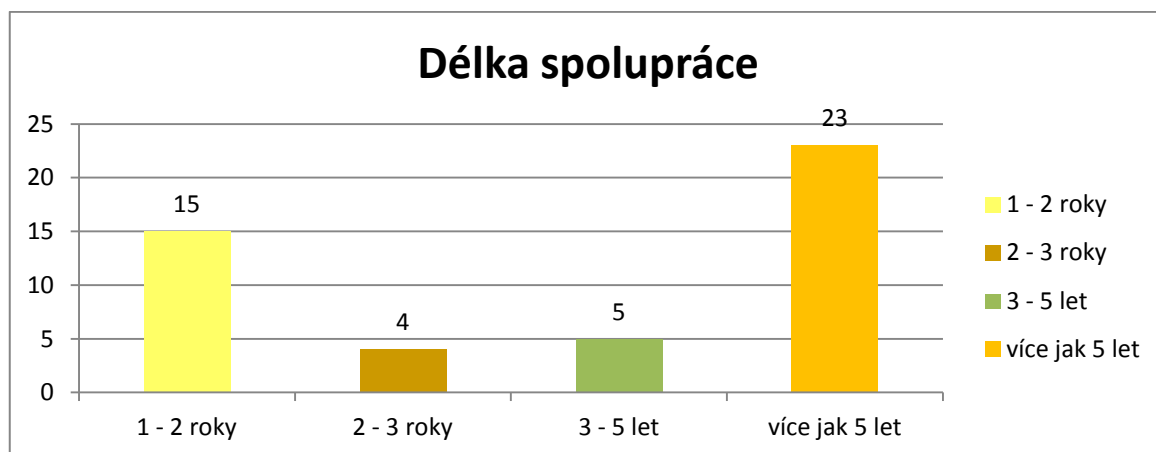
Graf 4: Vzdělání respondentů

Následující otázky ověřují druhý předpoklad, **další zařazování žáků do provozních jednotek smluvních partnerů v rámci odborného výcviku.**

1. Jak dlouho spolupracujete s žáky učiliště.

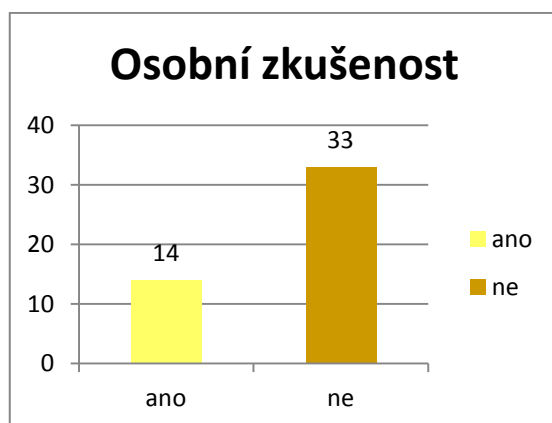
Graf 5: Délka spolupráce

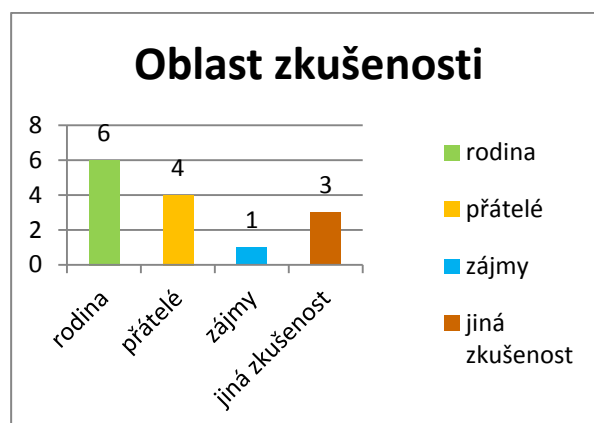
Z grafu je zřejmé, že 23 dotazovaných, spolupracuje s učilištěm více jak 5 let. Z celkového počtu 47, je to 49 %. Nových zaměstnanců, kteří mají krátkodobou zkušenost s žáky učiliště, je 15 (32 %).

2. Máte osobní zkušenost s jinými osobami s postižením či znevýhodněním.

Graf 6: Osobní zkušenost

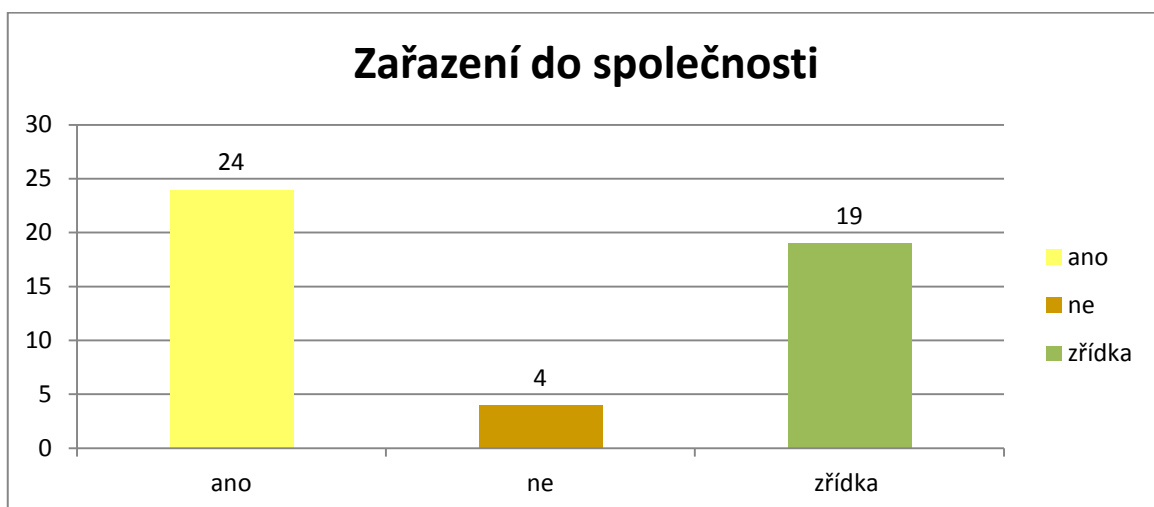
Graf 7: Oblast zkušenosti

14 zaměstnanců odpovědělo, že má osobní zkušenost s osobami s postižením či znevýhodněním z prostředí jiného, než je učiliště. Z toho má 6 zaměstnanců zkušenost z rodiny, 4 zaměstnanci od přátel, 1 zaměstnanec ze zájmové činnosti, a 3 zaměstnanci z nepojmenovaného prostředí.

3. Myslíte si, že lidé s postižením či znevýhodněním jsou schopni se zařadit do společnosti.

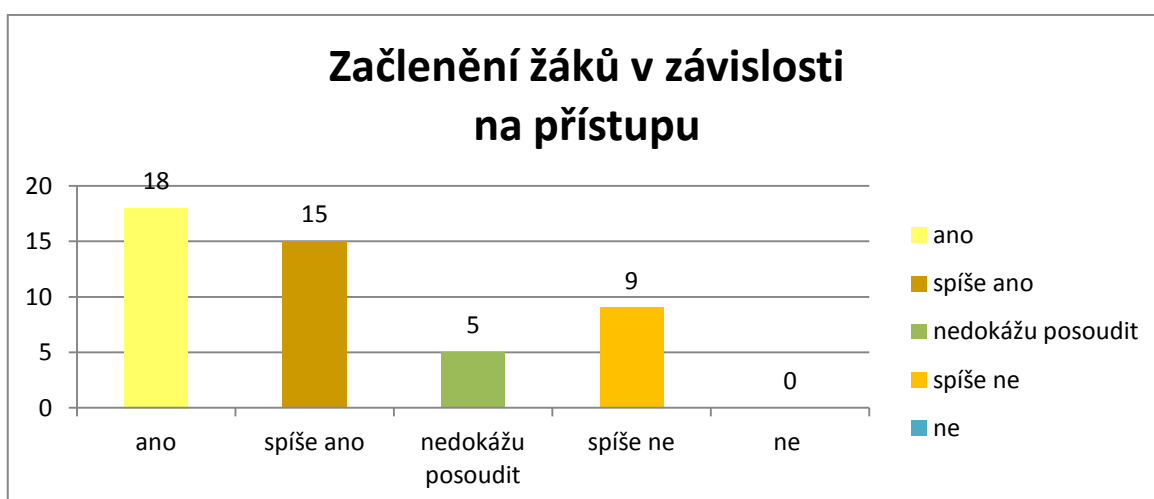
Graf 8: Zařazení do společnosti

Z celkového počtu 47 dotazovaných, se 24 dotazovaných domnívá, že lidé s postižením či znevýhodněním jsou schopni se zařadit do společnosti, což je 51 %. 49 % dotazovaných je toho názoru, že lidé s postižením či znevýhodněním se do společnosti nemohou zařadit, nebo pouze zřídka.

4. Můžete přispět svým přístupem k žákům s postižením či znevýhodněním při jejich začlenění do pracovního procesu.

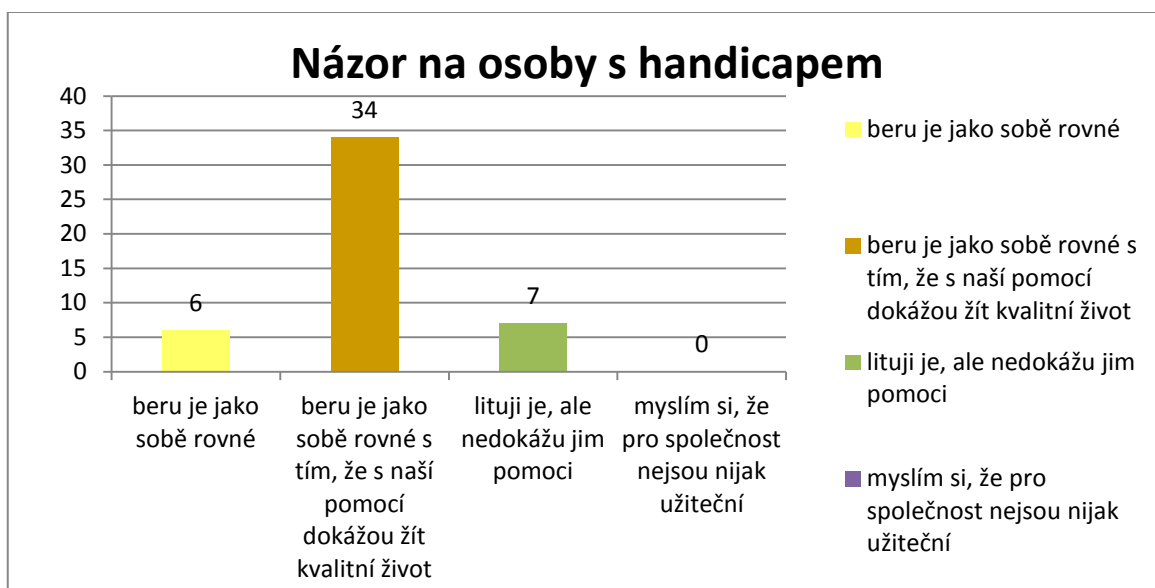
Graf 9: Začlenění žáků v závislosti na přístupu

70 % dotazovaných konstatovalo, že svým přístupem k žákům se SVP při odborném výcviku může pomoci při jejich začlenění do pracovního procesu.

5. Jaký máte názor na osoby s postižením či znevýhodněním.

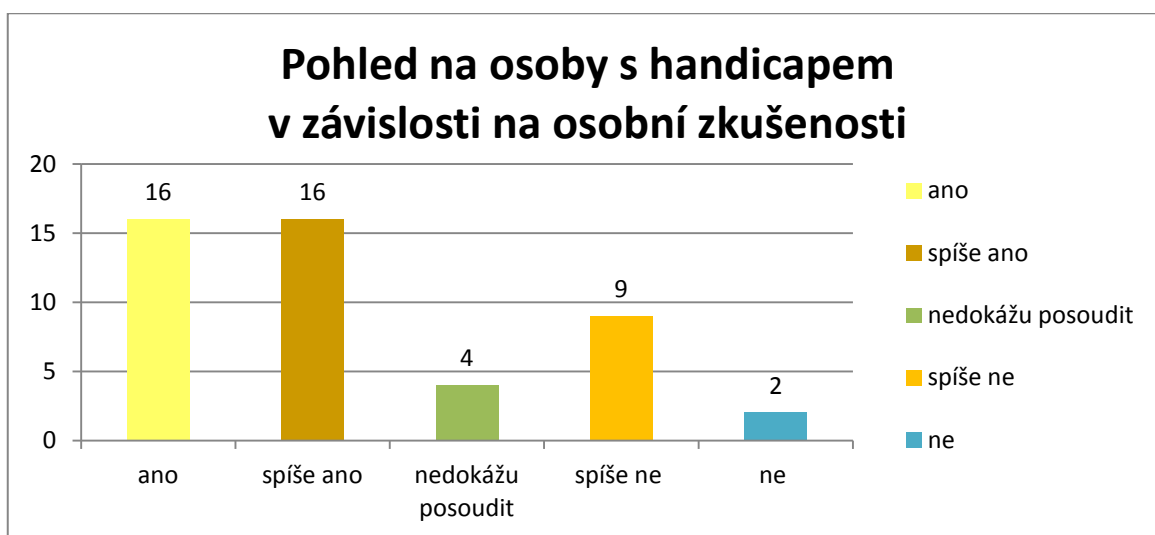
Graf 10: Názor na osoby s handicapem

V této otázce převažoval názor, že osoby s handicapem intaktní pracovníci berou jako sobě rovné, s tím, že s jejich pomocí dokážou žít kvalitní život. Tento názor vyjádřilo 72 % dotazovaných. 15 % dotazovaných osoby s handicapem lituje, ale nedokáže jim pomoci.

6. Myslíte si, že vaše pracovní zkušenost s žáky učiliště ovlivnila váš pohled v kladném smyslu na osoby s postižením či znevýhodněním.

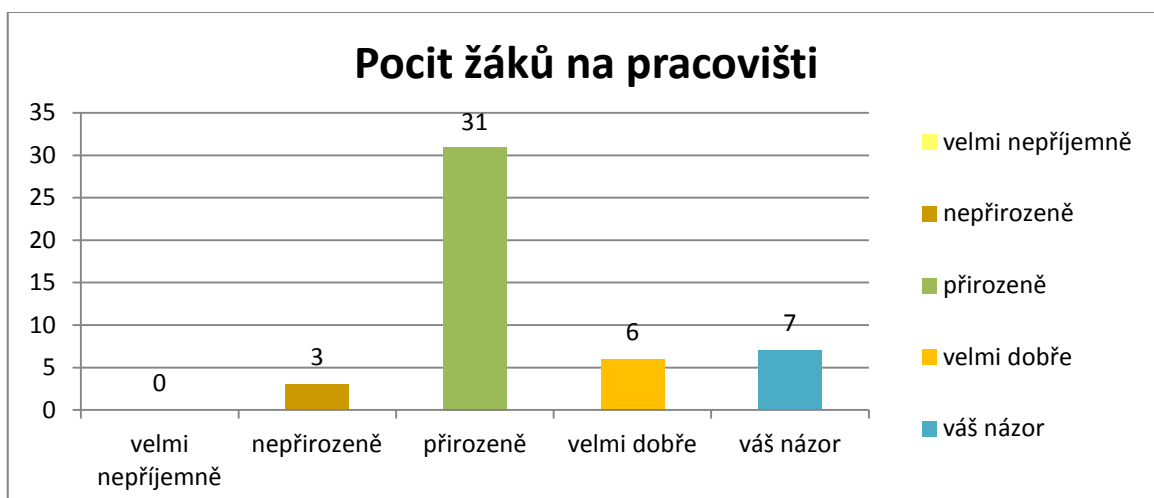
Graf 11: Pohled na osoby s handicapem v závislosti na osobní zkušenosti

Velmi příjemným zjištěním je, že zkušenost s lidmi s handicapem dokáže pozitivně ovlivnit jejich pohled na tuto problematiku, což potvrdilo 68 % dotazovaných (ano, spíše ano).

7. Jak si myslíte, že se cítí žáci učiliště u vás na pracovišti.

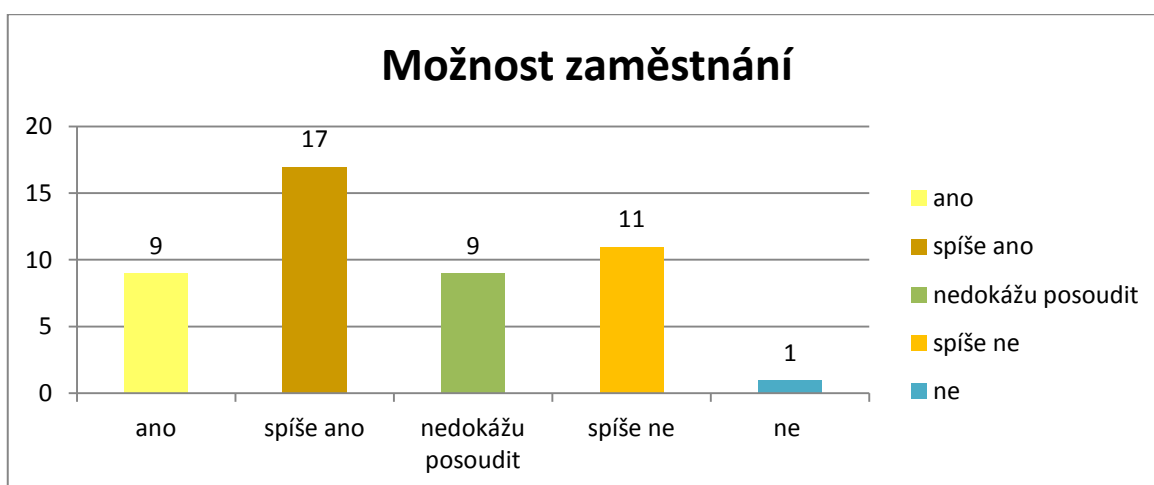
Graf 12: Pocity žáků na pracovišti

Většina dotazovaných se domnívá, že se žáci na pracovišti cítí přirozeně či velmi dobře, což je z celkového počtu 47 respondentů 79 %. Svůj názor vyslovilo 7 respondentů, kteří se v něm shodují, že pocit žáků na pracovišti ovlivňuje učitel OV svým přístupem. Nepřirozený pocit žáků na pracovišti vyjádřili ve své odpovědi 3 respondenti (6,4 %).

8. Mohl by žák s postižením či znevýhodněním na vašem pracovišti získat zaměstnání.

Graf 13: Možnost zaměstnání

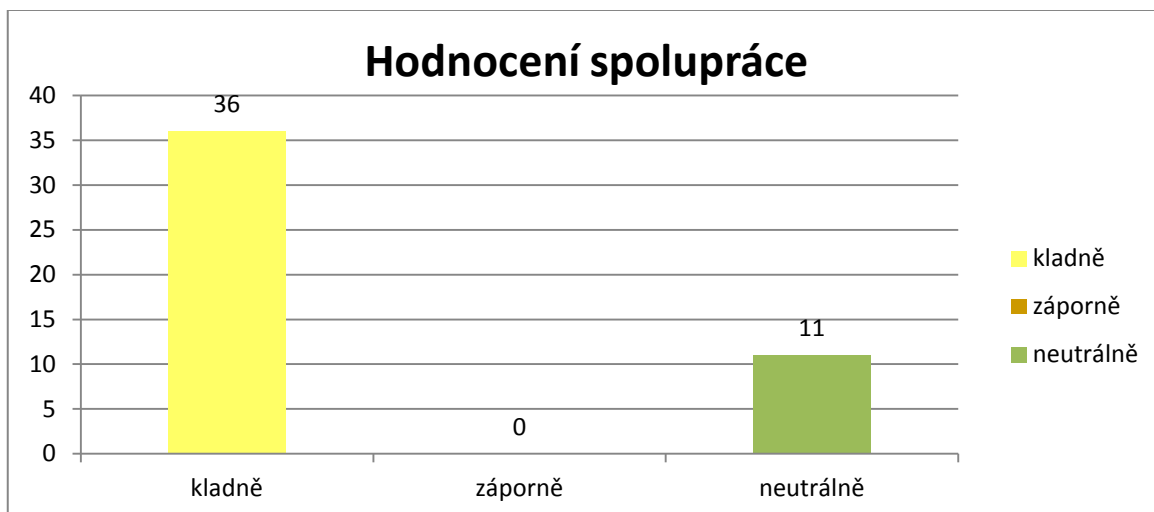

Intaktní pracovníci uvedli, že z 55 % by žák s handicapem mohl získat zaměstnání na pracovišti (odpověď ano, spíše ano), kde vykonává odborný výcvik. Opačný názor mělo 26 % zaměstnanců (odpověď ne, spíše ne) a 19 % nedokázalo tuto situaci posoudit.

9. Jak hodnotíte vzájemnou spolupráci vašeho pracoviště s žáky učiliště.

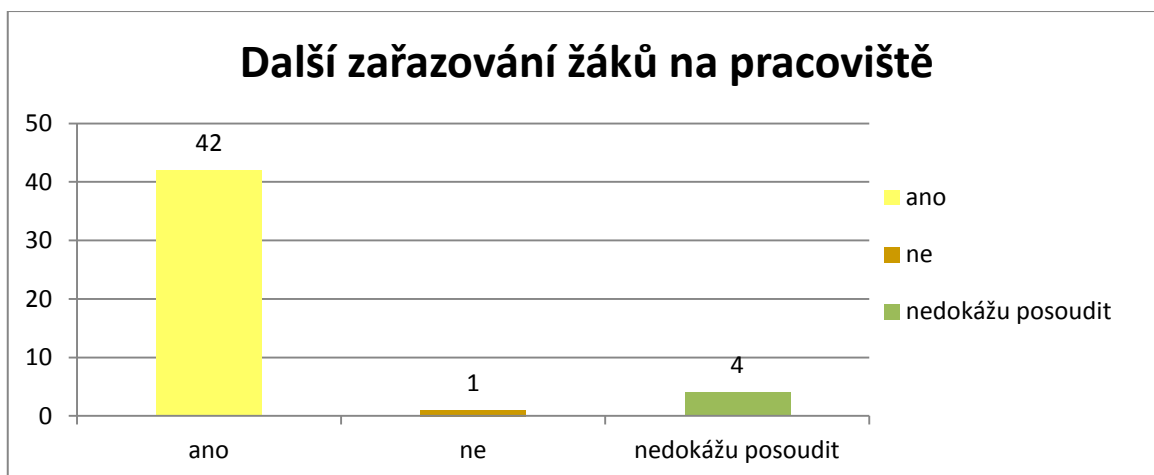
Graf 14: Hodnocení spolupráce

Na otázku hodnocení spolupráce, 77 % intaktních pracovníků smluvních partnerů odpovědělo, že spolupráci hodnotí kladně. Záporný názor nikdo nevyjádřil a 23 % zaměstnanců hodnotilo spolupráci neutrálně.

10. Jste pro další zařazování žáků během odborného výcviku na vaše pracoviště.

Graf 15: Další zařazování žáků na pracoviště

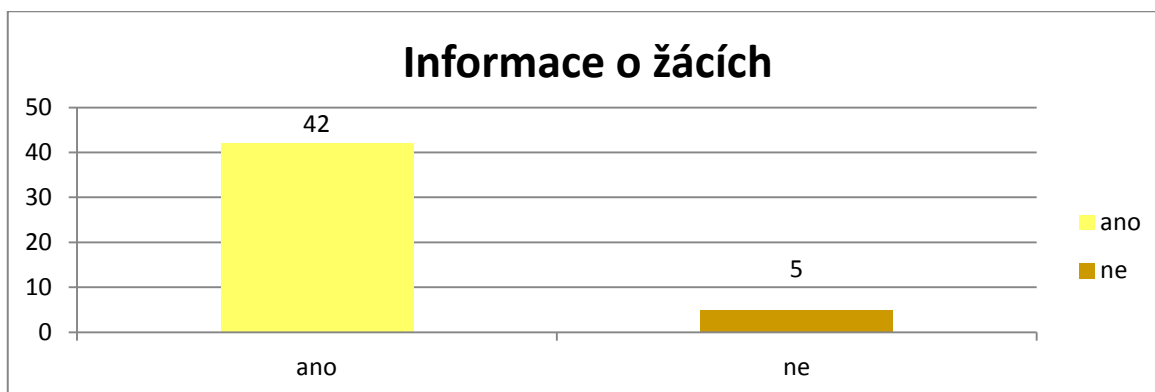
Otázkou mohu potvrdit z 89 % předpoklad, že intaktní pracovníci budou pro další zařazování žáků do provozních jednotek v rámci odborného výcviku. Musím bohužel konstatovat, že 1 pracovník se vyslovil negativně. Situaci nedokázali posoudit 4 zaměstnanci.

8.3 Dotazníkové šetření – 2 část

Následující otázky ověřují třetí předpoklad, zájem intaktních pracovníků o nové informace v oblasti přístupu k osobám se znevýhodněním či postižením.

11. Byli jste při prvním kontaktu s žákem s postižením či znevýhodněním informováni o jeho potřebách.

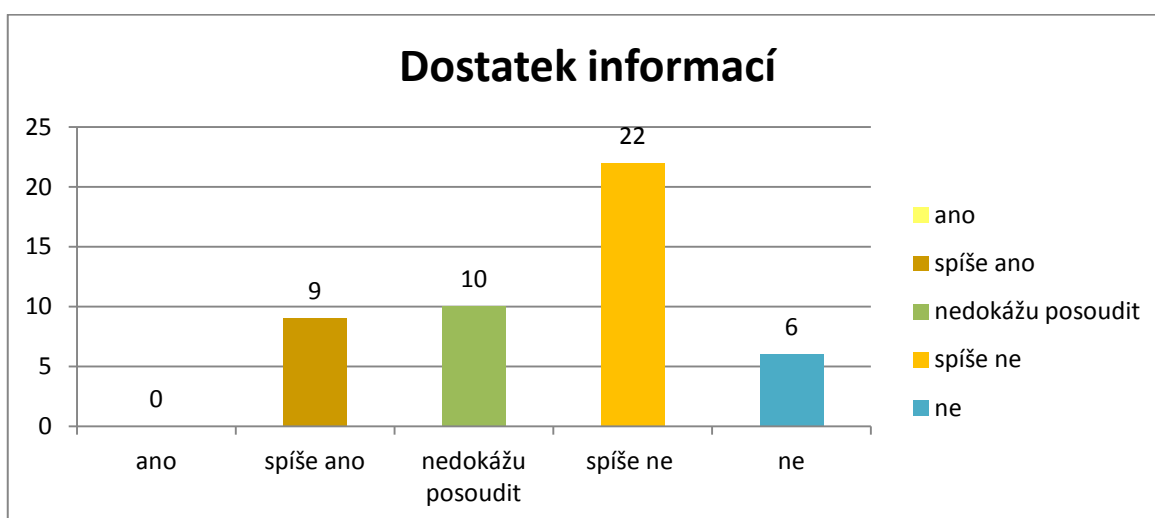
Graf 16: Informace o žácích

Počáteční informovanost ze strany učitelů OV potvrdilo 89 % zaměstnanců provozu.

12. Myslíte si, že média (TV, internet, časopisy) poskytují dostatek odpovídajících informací k tomuto tématu.

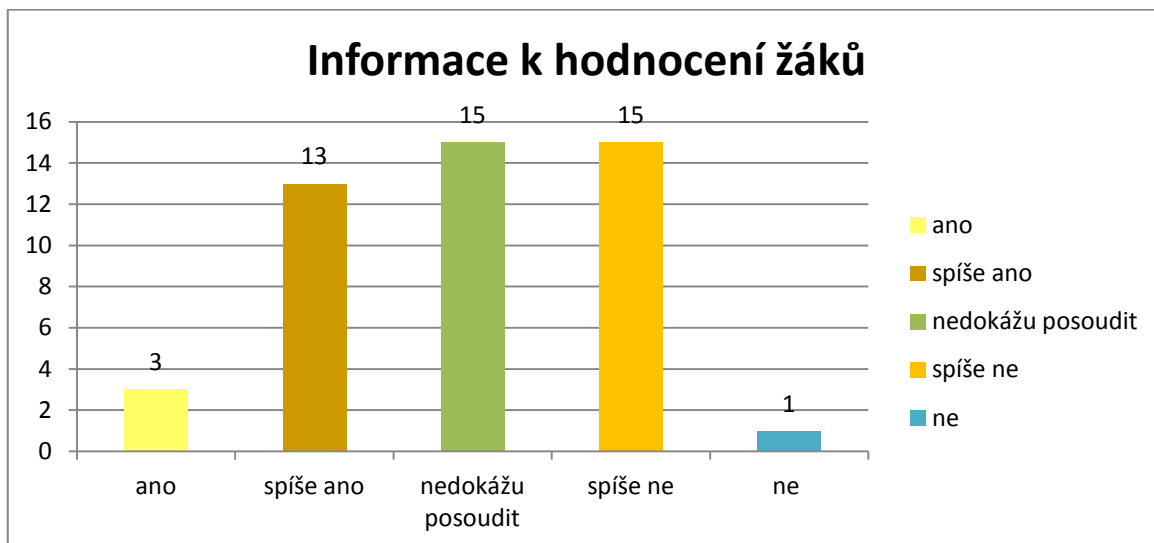
Graf 17: Dostatek informací

Většina respondentů (60 %) se domnívá, že média neposkytují dostatek informací týkajících se osob s handicapem. Také někteří respondenti uvádějí, že situaci nedokážou posoudit, domnívám se, že informace záměrně nevyhledávají. 19 % dotazovaných si myslí, že media poskytují dostatek informací.

13. Domníváte se, že máte dostatek informací k tomu, abyste mohli zodpovědně hodnotit práci a chování žáků s postižením či znevýhodněním.

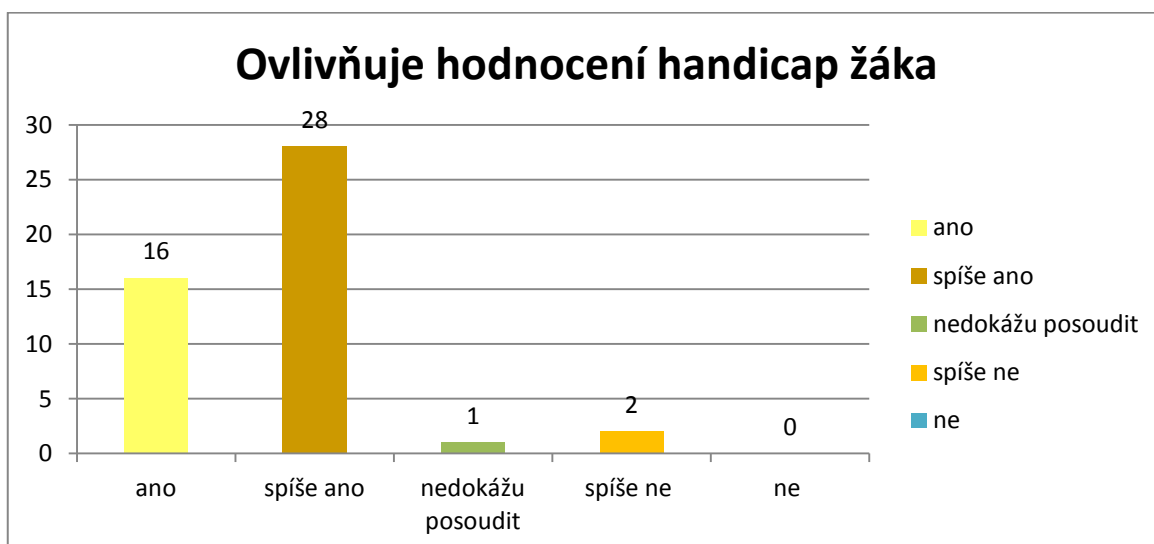
Graf 18: Informace k hodnocení žáků

Třetina respondentů (34 %) si myslí, že má dostatek informací k hodnocení žáků. Druhá třetina (34 %) nemá dostatek informací k hodnocení a zbývajících 15 respondentů (32 %) nedokáže situaci posoudit.

14. Berete zřetel při hodnocení žáků na jejich postižení či znevýhodnění.

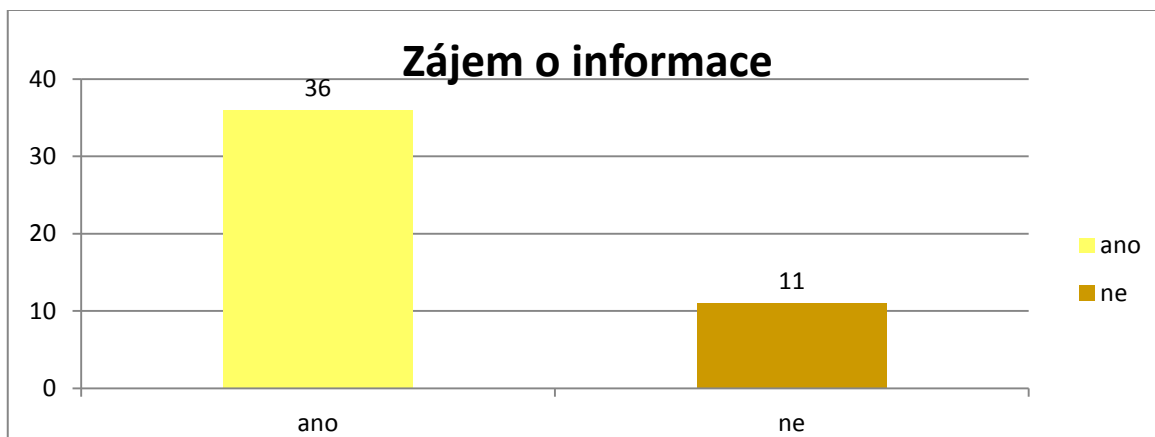
Graf 19: Ovlivňuje hodnocení handicap žáka

Téměř všichni intaktní pracovníci uvádějí, že při hodnocení žáků berou zřetel na jejich postižení či znevýhodnění, z celkového počtu 47 dotazovaných uvedlo 44 odpověď ano nebo spíše ano (94 %).

15. Měli byste zájem o informace týkající se osob s postižením či znevýhodněním.

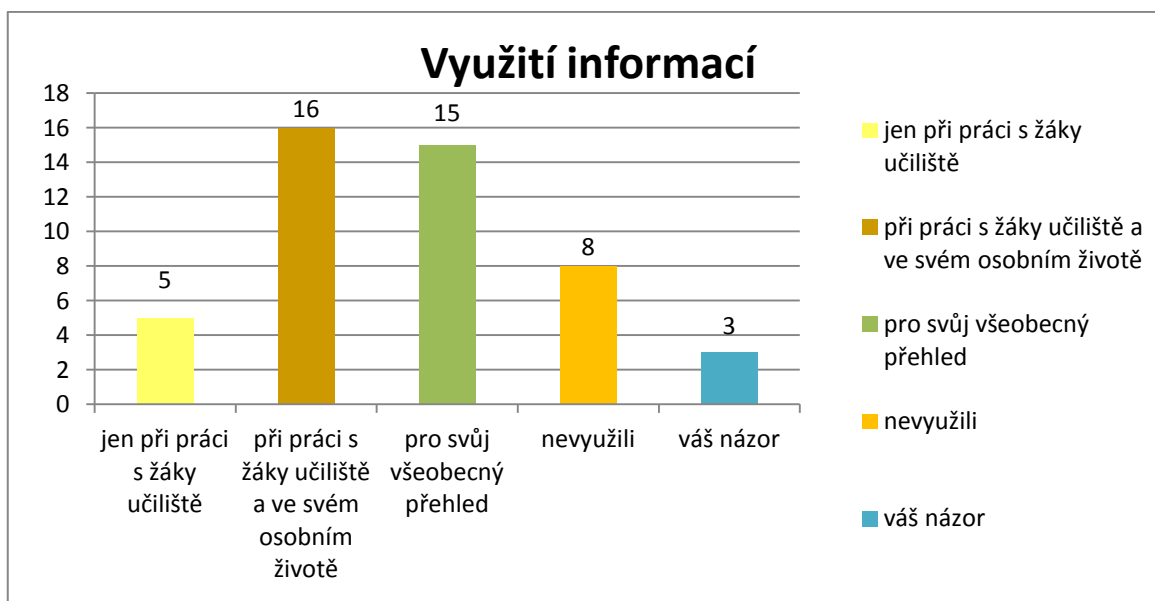
Graf 20: Zájem o informace

V předběžném šetření mi takto položená otázka nepotvrdila předpoklad zájmu intaktních pracovníků o informace této problematiky. Uvažovala jsem o úpravě otázky ve znění: „Měli byste zájem o informace, v rámci pracovní doby, týkající se osob s postižením či znevýhodněním.“ Nakonec jsem otázku ponechala v původním znění, s úmyslem zjistit skutečný zájem, který se nebude vázat na pracovní dobu zaměstnanců. Mohu konstatovat, že předpoklad se potvrdil ze 77 %.

16. Tyto informace byste využili.

Graf 21: Využití informací

Graf demonstruje možnost využití informací intaktními pracovníky. Svůj názor vyjádřili 3 pracovníci, a to, že informací mají dostatek, protože s učilištěm spolupracují několik let.

9. Vyhodnocení výsledků

V této části bakalářské práce bych zhodnotila výsledky šetření, které proběhlo u smluvních partnerů učiliště Lišov, kde žáci se speciálními vzdělávacími potřebami vykonávají odborný výcvik. K šetření jsem použila dostupný soubor, tudíž výsledky lze aplikovat pouze na šetřené subjekty, nikoliv na celé učiliště. Touto cestou bych chtěla vyjádřit poděkování všem, kteří se šetření účastnili a věnovali mi svůj čas. Výsledky praktické části bakalářské práce jsem zúročila a navrhla opatření pro ještě lepší začlenění žáků a naplňování jejich speciálně vzdělávacích potřeb.

9.1 Výsledky šetření

Předpokládám, že v rámci odborného výcviku u smluvních partnerů jsou naplňovány zásady speciálně vzdělávacích potřeb žáků.

Předpoklad byl ověřován rozhovorem s 14 učiteli učiliště, kteří vedou odborný výcvik na jednotlivých pracovištích u smluvních partnerů. Otázkami jsem zjišťovala naplňování speciálních potřeb žáků. V teoretické části byly podle odborných autorů uváděny speciální potřeby žáků, které jsou součástí otázek rozhovoru.

Výčet speciálně vzdělávacích potřeb zjištěný rozhovorem: snížený počet žáků ve skupině, speciálně pedagogická kvalifikace učitelů, asistent pedagoga, názorné předvedení, vyšší časová dotace na úkoly, individuální přístup k žákům, klidné a podnětné prostředí, konkrétní speciální učební pomůcky používané v provozech (sešit odborného výcviku, kartičky na převody jednotek, pravítka pro kontrolu záruční doby, návody pro zacházení s váhou a tisk etiket, kartičky technologických postupů, zápisy pracovních činností, srozumitelné odezírání, mimika, haptika, gestika, průběžné ověřování pochopení učiva, zvětšovací lupa, tištěné materiály s větší velikostí písma, střídání zrakové práce, osvobození od některých tematických celků výuky, úprava denního režimu).

Všechny výše uvedené speciálně vzdělávací potřeby byly potvrzeny minimálně 13 dotazovanými ze 14. Asistenta pedagoga uváděl pouze 1 učitel OV, což souvisí se sníženým počtem žáků ve skupinách. Důležitým zjištěním je používání speciálních učebních pomůcek a respektování speciálních přístupů ze strany intaktních pracovníků. Na základě zjištěných skutečností mohu konstatovat, že předpoklad byl potvrzen.

Předpokládám, že intaktní pracovníci smluvních partnerů budou pro další zařazování žáků do provozních jednotek v rámci odborného výcviku.

Předpoklad jsem ověřovala v první části dotazníkového šetření. Na otázky dotazníku odpovídalo 47 zaměstnanců provozních jednotek smluvních partnerů učiliště, kde žáci vykonávají odborný výcvik. Spolupráce učiliště se smluvními partnery je dlouholetá, proto jsem si chtěla ověřit, zda stále trvá zájem o žáky učiliště ze strany zaměstnanců jednotlivých pracovišť. Otázky jsem směřovala na možné začlenění osob s postižením či znevýhodněním do společnosti, názory intaktních pracovníků na osoby handicapované a jejich pracovní uplatnění. V teoretické části byla tato problematika na základě odborné literatury popsána v několika oddílech.

Šetřením jsem zjistila, že polovina respondentů spolupracuje s učilištěm více jak 5 let, tudíž má určité zkušenosti s žáky se SVP. Osobní zkušenost s handicapovanými lidmi má 14 dotazovaných. Z celkového počtu 47 dotazovaných si myslí 51 % respondentů, že osoby s handicapem jsou schopni se zařadit do společnosti. Toto popírá zbývajících 49 % respondentů, kteří uvádějí, že osoby s handicapem nejsou schopni se zařadit do společnosti, nebo pouze zřídka. Tato domněnka souvisí s možností získání zaměstnání handicapovaných osob, kterou potvrdilo 55 % dotazovaných. Intaktní pracovníci se dále domnívají (70 %), že svým přístupem mohou pomoci žákům při začleňování do pracovního procesu a názorem na osoby s handicapem (72 %) to potvrzují. Za velmi důležitou otázku považuji č. 6, kde 68 % respondentů odpovědělo, že zkušenost s žáky se SVP dokáže ovlivnit v kladném smyslu pohled na tuto problematiku.

Kladně hodnotí spolupráci učiliště se smluvními partnery 77 % zaměstnanců. Otázkou č. 10 mohu potvrdit druhý předpoklad, vyslovením 89 % pracovníků pro další zařazování žáků učiliště do provozních jednotek.

Předpokládám, že intaktní pracovníci smluvních partnerů budou mít zájem o nové informace v oblasti přístupu k osobám se znevýhodněním či postižením.

Předpoklad jsem ověřovala na druhé části dotazníkového šetření. Zjišťovala jsem, zda mají intaktní pracovníci dostatek informací k práci a hodnocení žáků s postižením či znevýhodněním. Chtěla jsem nabídnout informace intaktním pracovníkům na pracovištích tak, aby byli schopni do budoucna správně volenými přístupy naplňovat

speciální potřeby žáků. Zjišťovala jsem, zda média poskytují potřebné informací k dané problematice. Šetření prokázalo, že 60 % intaktních pracovníků má za to, že média tyto informace neposkytují. O nové informace v oblasti handicapovaných osob mělo zájem 77 % respondentů. Informace by použili především při práci s žáky učiliště, ve svém osobním životě a pro svůj všeobecný přehled. Mohu konstatovat, že předpoklad byl potvrzen.

9.2 Doporučení pro praxi

Na základě teoreticky podložených poznatků odborných autorů a zjištěných závěrů šetření v praktické části, bych navrhla doporučení, která budou směřovat k ještě lepšímu přijetí žáků s postižením intaktními pracovníky a pomocí získaných informací budou intaktní pracovníci správně volenými přístupy naplňovat speciální potřeby učňů. I přes potvrzené předpoklady a velmi dobré hodnocení spolupráce mezi smluvními partnery a žáky učiliště, jsou ještě možnosti, jak tato tvrzení zlepšit.

Jednou z možností je více využívat vyrovnávacích a podpůrných opatření pro žáky se SVP, podporovat další vzdělávání učitelů OV v problematice speciálního přístupu k žákům v učňovském školství, které se dále odrazí při vzájemné spolupráci se smluvními partnery na jejich provozních jednotkách.

Doporučuji se zaměřit na prezentaci školy na veřejnosti a poskytování informací o její činnosti. Kariérové poradenství vedené školou pomáhá při hledání budoucího uplatnění na trhu práce a při zohledňování speciálních potřeb žáků. Tento zájem o žáky by měl zvýšit motivaci žáka ke studiu. Vzájemné sdílení zkušeností mezi všemi aktéry vzdělávacího procesu může přispět k získání nových poznatků. Škola by měla více spolupracovat s neziskovými organizacemi formou přednášek a besed, které se zabývají zaměstnáváním osob se znevýhodněním či postižením. Domnívám se, že tyto aktivity budou mít vliv na uplatnění žáků se SVP na trhu práce.

Doporučuji udržovat dobré klima na pracovišti, to znamená podporovat vzájemnou toleranci mezi žáky a zaměstnanci, přispívat k sounáležitosti učňů s pracovištěm. Jako velmi vhodné vidím podpořit a zrealizovat zájem o vzdělávání intaktních zaměstnanců v oblasti přístupu k osobám se znevýhodněním a postižením.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jak jsou v rámci praktického inkluzivního vyučování učňů s postižením naplňovány jejich speciální vzdělávací potřeby. Stanovila jsem tři předpoklady, které byly ověřovány pomocí rozhovoru a dotazníkového šetření v praktické části.

Naplňování zásad speciálně vzdělávacích potřeb žáků v rámci praktického vyučování u smluvních partnerů jsem potvrdila rozhovorem s učiteli odborného výcviku. Ve všech 14 skupinách (100 %) je snížený počet žáků podle Nařízení vlády č. 211/2010 Sb. Průměrný počet žáků ve skupině je 6,07 žáka. Všichni učitelé odborného výcviku mají speciálně pedagogickou kvalifikaci. Na pracovišti spolupracuje s učitelem jeden asistent pedagoga, který pomáhá při výuce a při přípravě na výuku žákovi se sluchovým postižením. V rámci praxe uplatňuje individuální přístup k žákům 100 % učitelů odborného výcviku.

Intaktní pracovníci (100 %) poskytují vyšší časovou dotaci žákům na plnění zadaných úkolů a používají metodu názorného předvedení. Ze 14 učitelů odpověděli 2, že na pracovišti je možné zajistit klidné a podnětné prostředí pro výuku, 12 učitelů (86 %) se domnívá, že podnětné prostředí je zajištěno, ale toto prostředí není vždy klidné, z důvodu provozních podmínek pracoviště. Domnívám se, že nejdůležitější součástí učňovského školství je, aby si žáci vytvořili odborné kompetence daného oboru, které mohou získat právě při odborném výcviku u smluvních partnerů učiliště.

Na pracovišti používá speciální učební pomůcky 93 % učitelů, které jim usnadňují výuku a pomáhají žákům. Jsou to sešity odborného výcviku, kartičky na převody jednotek, pravítka pro kontrolu záruční doby, návody na zacházení s váhou, kartičky technologických postupů, zápisy pracovních činností, srozumitelné odezírání, mimika, haptika, gestika, zvětšovací lupy, texty s větší velikostí písma, úprava denního režimu žáka, střídání zrakové práce do blízka a dálky.

51 % intaktních pracovníků se domnívá, že lidé s postižením jsou schopni se zařadit do společnosti. Svým přístupem k žákům se SVP může přispět k jejich zařazení do pracovního procesu při odborném výcviku 70 % dotazovaných. Osoby s handicapem bere jako sobě rovné, s tím, že s jejich pomocí dokážou žít kvalitní život 72 % intaktních

zaměstnanců. Pracovní zkušenost s žáky se SVP dokáže pozitivně ovlivnit pohled intaktních pracovníků na tuto problematiku u 68 % dotazovaných.

79 % zaměstnanců konstatovalo, že žáci se na pracovišti cítí přirozeně nebo velmi dobře. Intaktní pracovníci (55 %) uvedli, že žák s handicapem by mohl získat zaměstnání na pracovišti, kde vykonává odborný výcvik. Myslím si, že se jedná o velmi pozitivní zjištění ve prospěch žáků se SVP. Dále záleží na jejich aktivitách a přístupu toto zjištění zrealizovat. 77 % zaměstnanců hodnotí spolupráci učiliště s žáky se SVP kladně a pro další zařazování žáků během odborného výcviku na pracoviště smluvních partnerů bylo 89 % zaměstnanců. Tímto jsem potvrdila druhý předpoklad.

Více jak polovina respondentů (60 %) se domnívá, že média neposkytují dostatek informací týkající se problematiky osob s handicapem. O informace v oblasti přístupu k handicapovaným osobám projevil zájem 77 % dotazovaných. Informace by využili především při práci s žáky učiliště, ve svém osobním životě a pro svůj všeobecný přehled. Výsledek považuji za velmi pozitivní, a konstatuji, že předpoklad byl potvrzen. Na základě zjištěných závěrů v praktické části, jsem navrhla možnosti další spolupráce učiliště a smluvních partnerů tak, aby byly ještě lépe naplňovány speciální potřeby žáků.

Podporovat dobré klima na pracovišti u smluvních partnerů přináší pozitiva pro žáky ve smyslu dalších možností při jejich uplatňování na trhu práce po ukončení učiliště. Smluvní partneři učiliště se mohou stát a také stávají potencionálními zaměstnavateli pro žáky, kteří u nich vykonávají odborný výcvik. Všem intaktním zaměstnancům smluvních partnerů se prostředí žáků se SVP stává více známým a přirozeným, mohou tak pozitivně ovlivnit první vstup osob se SVP na trh práce a jejich celoživotní uplatnění.

Závěr práce bych ukončila citátem (Novosad, 2009), který ve své publikaci použila Richterová (2011, s. 28): *„Pokud uvažujeme nad potřebami zdravých osob a lidí se zdravotním postižením a představíme si Maslowovu pyramidu potřeb, zjistíme, že potřeby obou skupin jsou stejné. Rozdílné jsou pouze možnosti a způsoby naplňování těchto potřeb.“*

SHRNUTÍ

V teoretické části jsem pojednala o socializaci handicapovaných osob, jejich vzdělávání, o integraci a inkluzi. Definovala jsem speciální potřeby žáků s diagnostikovaným postižením a popsala specifika zaměstnávání osob se speciálními vzdělávacími potřebami.

Na základě cíle bakalářské práce jsem si stanovila v praktické části tři předpoklady, které jsem ověřovala pomocí rozhovoru a dotazníkového šetření. Výsledky šetření jsem doplnila tabulkami a grafy. Všechny předpoklady jsem šetřením potvrdila. Navrhla jsem doporučení pro praxi, která budou prospěšná v dalším zařazování žáků na pracoviště a naplňování jejich speciálních vzdělávacích potřeb.

Seznam literatury

- BURIÁNEK, J. *Sociologie pro SŠ a VOŠ*. Praha: Fortuna, 2001. 127 s. ISBN 80-7168-304-3.
- GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2010. 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.
- JANDOUREK, J. *Úvod do sociologie*. Praha: Portál, 2009. 227 s. ISBN 978-807-3676-445.
- JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2007. 285 s. ISBN 978-80-7367-269-0.
- JANKOVSKÝ, J. *Ucelená rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením*. Praha: TRITON, 2006. 173 s. ISBN 80-7254-730-5.
- KREJČÍŘOVÁ, O. a kol. *Problematika zaměstnávání občanů se zdravotním postižením*. Praha: Rytmus, 2005. 87 s. ISBN 80-903598-1-7.
- LEBEER, J. a kol. *Programy pro rozvoj myšlení dětí s odchylkami vývoje*. Praha: Portál, 2006. 262 s. ISBN 80-7367-103-4.
- MICHALÍK, J. *Školská integrace dětí s postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001. 135 s. ISBN 80-244-0077-4.
- NOVOTNÁ, M., KREMLIČKOVÁ, M. *Kapitoly ze speciální pedagogiky pro učitele*. Praha: SPN, 1997. 116 s. ISBN 80-95937-60-3.
- OPATŘILOVÁ, D., ZÁMEČNÍKOVÁ, D. *Předprofesní a profesní příprava zdravotně postižených*. Brno: Masarykova univerzita, 2005. 132 s. ISBN 80-210-3718-0.
- PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 2006. 404 s. ISBN 80-7315-120-0.
- RENOTIÉROVÁ, M. *Základy speciální pedagogiky II*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. 34 s. ISBN 80-244-1099-0.
- RENOTIÉROVÁ, M., LUDÍKOVÁ, L. a kol. *Speciální pedagogika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. 313 s. ISBN 80-244-1475-9.
- RICHTEROVÁ, B. a kol. *Teorie a praxe problematiky zaměstnávání osob se zdravotním postižením v České republice*. Krnov: Reintegra, 2011. 71 s. ISBN 978-80-254-9526-1.
- SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2007. 160 s. ISBN 978-80-247-1733-3.
- VALENTA, M. a kol. *Přehled speciální pedagogiky a školská integrace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. 322 s. ISBN 80-244-0698-5.
- VÍTKOVÁ, M. *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido, 2004. 463 s. ISBN 80-7315-071-9.

ZILCHER, L. *Analýza používaných inkluzivně didaktických strategií v ČR a USA*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2013. 168 s. ISBN 978-80-7414-680-0.

Internetové zdroje:

Usnesení vlády ČR č. 256., *Národní plán vyrovnávání příležitostí pro občany se zdravotním postižením v České republice*. [online]. [cit. 15. leden 2015]. Dostupné z:

<http://www.vlada.cz/assets/ppov/vvzpo/dokumenty/NPVP-98.pdf>

Úmluva o právech dítěte. [online]. [cit. 15. leden 2015]. Dostupné z:

<http://www.zsmseno.cz/dokumenty/umluva.pdf>

Usnesení vlády ČR č. 206., *Národní akční plán inkluzivního vzdělávání*. [online]. [cit. 30. leden 2015]. Dostupné z:

http://dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/napiv.pdf

Školský zákon č. 561/2004 Sb., [online]. [cit. 30. leden 2015]. Dostupné z:

<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

Vyhláška MŠMT ČR č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, [online]. [cit. 30. leden 2015].

Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-73>

Vyhláška MŠMT ČR č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, [online]. [cit. 30. leden 2015]. Dostupné z:

<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-72>

Vyhláška MŠMT ČR č. 147/2011 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, [online]. [cit. 30. leden 2015].

Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-147>

Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob č. 155/1998 Sb., [online]. [cit. 30. leden 2015]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-155>

Usnesení vlády ČR č. 1139., *Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008 – 2018*. [online]. [cit. 30. leden 2015]. Dostupné z:

<http://stopnasilinadetech.cz/pdf/narodnistrategie.pdf>

Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů č.109/2002 Sb., [online]. [cit. 30. leden 2015]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>

Listina základních práv a svobod., [online]. [cit. 15. leden 2015]. Dostupné z:

<http://www.usoud.cz/listina-zakladnich-prav-a-svobod/>

Zákon o zaměstnanosti č. 435/2004 Sb., [online]. [cit. 15. leden 2015]. Dostupné z:

<http://www.mesec.cz/zakony/zakon-o-zamestnanosti/uplne/>

Zákoník práce č. 262/2006 Sb., [online]. [cit. 30. leden 2015]. Dostupné z:

<http://zakony.centrum.cz/zakonik-prace>

Zákon o zaměstnanosti č. 367/2011 Sb., [online]. [cit. 15. leden 2015]. Dostupné z:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb11367&cd=76&typ=r>

Zákon č.472/2011 Sb., [online]. [cit. 30. leden 2015]. Dostupné z:

<http://www.msmt.cz/dokumenty/zakon-c-472-2011-sb-kterym-se-meni-skolsky-zakon>

Nařízení vlády č. 211 /2010 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a odborném vzdělávání. [online]. [cit. 15. březen 2015]. Dostupné z:

<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2010-211>

Firmy nechťejí přijímat znevýhodněné uchazeče., [online]. [cit. 29. leden 2015]. Dostupné z:

(<http://www.rozvoj-kariery.cz/news/firmy-nechteji-prijimat-znevychodnene-uchazece/>)

Střední odborné učiliště v Lišově., [online]. [cit. 10. březen 2015]. Dostupné z:

<http://www.sou-lisov.cz/cz/prijimaci-rizeni-2015/>

Hypermarket Globus., [online]. [cit. 10. březen 2015]. Dostupné z: <https://www.globus.cz/praha-cakovice.html>

AHOLD Czech Republic, a.s., [online]. [cit. 10. březen 2015]. Dostupné z: <http://www.albert.cz/o-nas/o-spolecnosti>

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Menza., [online]. [cit. 10. březen 2015]. Dostupné z:

<http://www.jcu.cz/o-univerzite/zazemi-a-sluzby/menza>

Domov pro seniory Hvízdal, České Budějovice., [online]. [cit. 10. březen 2015]. Dostupné z:

<http://www.domovproseniory-hvizdal.cz/>

Domov pro seniory Máj, České Budějovice., [online]. [cit. 10. březen 2015]. Dostupné z:

<http://www.ddmajcb.cz/>

OLEJNÍČKOVÁ, J. *Vzdělávání dětí s poruchou chování.* 2013. [online]. [cit. 2. únor 2015]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/deti-se-zdravotnim-postizenim/vzdelavani-deti-se-specialnimi-potrebami/vzdelavani-deti-s-poruchou-chovani.shtml>

Seznam tabulek

Tabulka 1: Snížený počet žáků ve skupině	45
Tabulka 2: Učitel se speciálně pedagogickou kvalifikací.....	46
Tabulka 3: Asistent pedagoga	46
Tabulka 4: Práce žáků pod vedením zaměstnanců	47
Tabulka 5: Individuální přístup k žákům	47
Tabulka 6: Vyšší časová dotace na zadání	48
Tabulka 7: Názorné předvedení.....	48
Tabulka 8: Klidné a podnětné prostředí	48
Tabulka 9: Speciální učební pomůcky	49
Tabulka 10: Využití speciálních pomůcek a přístupů intaktními pracovníky.....	51

Seznam grafů

Graf 1: Počet žáků ve skupině.....	46	
Graf 2: Pohlaví respondentů.....	52	
Graf 3: Věk respondentů.....	52	
Graf 4: Vzdělání respondentů.....	52	
Graf 5: Délka spolupráce.....	53	
Graf 6: Osobní zkušenost	Graf 7: Oblast zkušenosti.....	53
Graf 8: Zařazení do společnosti	54	
Graf 9: Začlenění žáků v závislosti na přístupu	54	
Graf 10: Názor na osoby s handicapem	55	
Graf 11: Pohled na osoby s handicapem v závislosti na osobní zkušenosti	55	
Graf 12: Pocit žáků na pracovišti	56	
Graf 13: Možnost zaměstnání.....	56	
Graf 14: Hodnocení spolupráce	57	
Graf 15: Další zařazování žáků na pracoviště.....	57	
Graf 16: Informace o žácích	58	
Graf 17: Dostatek informací.....	58	
Graf 18: Informace k hodnocení žáků.....	59	
Graf 19: Ovlivňuje hodnocení handicap žáka	59	
Graf 20: Zájem o informace	60	
Graf 21: Využití informací	60	

Přílohy

Příloha 1: Rozhovor

Příloha 2: Dotazník

Příloha 3: Ukázka sešitu na odborný výcvik

Příloha 4: Speciální učební pomůcky

Příloha 1: Rozhovor

„ Dobrý den, píši bakalářskou práci, zaměřenou na **naplňování speciálně vzdělávacích potřeb žáků při odborném výcviku u smluvních partnerů SOU Lišov.**

„Mohu s vámi udělat rozhovor na toto téma?“

.....

„Děkuji. Můžeme začít?“

.....

„Máte na pracovišti při OV snížený počet žáků?“ ano ne počet .....

„Vede na pracovišti žáky učitel se speciálně pedagogickou kvalifikací?“ ano ne

„Má nějaký žák k dispozici asistenta pedagoga?“ ano ne počet .....

z jakého důvodu .....

„Pracují žáci při odborném výcviku pod vedením zaměstnanců pracoviště?“ ano ne

z jakého důvodu .....

„Upřednostňujete při práci individuální přístup k žákům?“ ano ne

„Poskytují intaktní pracovníci žákům při OV vyšší časovou dotaci na plnění zadaných úkolů?“ ano ne

„Používají intaktní pracovníci metodu názorného předvedení?“ ano ne

„Je možné na pracovišti vždy zajistit klidné a podnětné prostředí?“ ano ne

z jakého důvodu .....

„Používáte na pracovišti speciální učební pomůcky?“ ano ne

„Komu jsou tyto pomůcky určeny, uveďte konkrétní handicap žáka.“

.....

„O jaké pomůcky či přístupy se jedná, popište.“

.....

„Využívají speciální pomůcky a respektují speciální přístupy i intaktní pracovníci provozů?“

ano ne

Děkuji Vám za rozhovor a přeji mnoho úspěchů v další pedagogické práci.

Příloha 2: Dotazník

Vážení spolupracovníci,

ráda bych Vás oslovila s žádostí o vyplnění dotazníku, který je zaměřen na **naplňování speciálně vzdělávacích potřeb žáků našeho učiliště při odborném výcviku u Vás**. Dotazník bude podkladem výhradně pro bakalářskou práci při Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Dotazník je anonymní. Pokud s tímto souhlasíte, poprosím Vás o jeho vyplnění, které bude trvat přibližně 10 minut.

Odpověď označte křížkem (x), nebo dopište.

Demografické údaje

Pohlaví

- muž
 žena

Věk

- 20 – 30 let
 30 – 40 let
 40 – 50 let
 nad 50 let

Vzdělání

- základní
 s výučním listem
 s maturitou
 vyšší odborné
 vysokoškolské

1. Jak dlouho spolupracujete s žáky učiliště. (tzn. s žáky s postižením či znevýhodněním)

- 1 – 2 roky   2 – 3 roky   3 – 5 let   více jak 5 let   nemám zkušenost

2. Máte osobní zkušenost s jinými osobami s postižením či znevýhodněním.

- ano, prosím upřesněte   rodina   přátelé   vaše zájmy   jiná
 ne

3. Myslíte si, že lidé s postižením či znevýhodněním jsou schopni se zařadit do společnosti.

- ano   ne   zřídka

4. Můžete přispět svým přístupem k žákům s postižením či znevýhodněním při jejich začlenění do pracovního procesu.

- ano   spíše ano   nedokážu posoudit   spíše ne   ne

5. Jaký máte názor na osoby s postižením či znevýhodněním.

- beru je jako sobě rovné
 beru je jako sobě rovné s tím, že s naší pomocí dokážou žít kvalitní život
 lituji je, ale nedokážu jim pomoci
 myslím si, že pro společnost nejsou nijak užiteční
 Váš názor .....

6. Myslíte si, že vaše pracovní zkušenost s žáky učiliště ovlivnila váš pohled v kladném smyslu na osoby s postižením či znevýhodněním.

- ano   spíše ano   nedokážu posoudit   spíše ne   ne

7. Jak si myslíte, že se cítí žáci učiliště u vás na pracovišti.

- velmi nepříjemně
 nepřírozně
 přirozně
 velmi dobře
 Váš názor .....

8. Mohl by žák s postižením či znevýhodněním na vašem pracovišti získat zaměstnání.

- ano   spíše ano   nedokážu posoudit   spíše ne   ne

9. Jak hodnotíte vzájemnou spolupráci vašeho pracoviště s žáky učiliště.

- kladně
 záporně
 neutrálně
 Váš názor .....

10. Jste pro další zařazování žáků během odborného výcviku na vaše pracoviště.

ano   ne   nedokážu posoudit

11. Byli jste při prvním kontaktu s žákem s postižením či znevýhodněním informováni o jeho potřebách (nižší tempo práce, jednoduché pracovní činnosti ...).

ano   ne

12. Myslíte si, že média (TV, internet, časopisy) poskytují dostatek odpovídajících informací k tomuto tématu.

ano   spíše ano   nedokážu posoudit   spíše ne   ne

13. Domníváte se, že máte dostatek informací k tomu, abyste mohli zodpovědně hodnotit práci a chování žáků s postižením či znevýhodněním.

ano   spíše ano   nedokážu posoudit   spíše ne   ne

14. Berete zřetel při hodnocení žáků na jejich postižení či znevýhodnění.

ano   spíše ano   nedokážu posoudit   spíše ne   ne

15. Měli byste zájem o informace týkající se osob s postižením či znevýhodněním.

ano   ne

16. Tyto informace byste využili

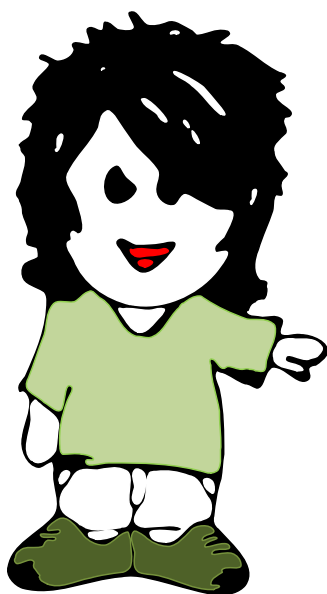
- jen při práci s našimi žáky
- při práci s našimi žáky a ve svém osobním životě
- pro svůj všeobecný přehled
- nevyužili
- Váš názor .....

Děkuji za Váš čas a ochotu vyplnit tento dotazník a přeji Vám hodně štěstí ve Vašem životě.

Příloha 3: Ukázka sešitu na odborný výcvik

ZÁRUČNÍ DOBA

Je doba, za kterou ručí prodávající kupujícímu za jakost zboží.

PAMATUJ!

Potravinářské zboží **8 dnů**

Rychle se kazící potraviny **24 hodin**

Průmyslové zboží **2 roky**

Záruční doba je uvedena na etiketě prodávaneho výrobku či na jeho obalu. Uvádí se arabskými nebo římskými číslicemi.

Spotřebujte do: .....

.....

.....

Minimální trvanlivost: .....

.....

.....

Po dobu trvání záruční doby má zákazník právo reklamovat vadné zboží.

Římské číslice

1	5	9	14	50 .....
2	6	10	15	100 .....
3	7	11	16	500 .....
4	8	12	19	1000 .....

Příloha 4: Speciální učební pomůcky

Kartička na převody jednotek, pravítko na kontrolu záruční doby, návody na zacházení s váhou a tisk etiket.

Rok 2016 12 - prosinec 11 - listopad 10 - říjen 09 - září 08 - srpen 07 - červenec 06 - červen 05 - květen 04 - duben 03 - březen 02 - únor 01 - leden Rok 2015	Cenovka na krájenou zeleninu AUTO kód zboží (5623) PLU	Cenovka na chléb ½ chleba AUTO 1245 PLU * ¼ chleba AUTO 1247 PLU *
--	--	---

Vážení zboží	
0,100 = 10 deka	0,600 = 60 deka
0,200 = 20 deka	0,700 = 70 deka
0,250 = 25 deka = čtvrt kila	0,750 = 75 deka = třičtvrtě kila
0,300 = 30 deka	0,800 = 80 deka
0,400 = 40 deka	0,900 = 90 deka
0,500 = půl kila	1,000 = 1kilo